164

POVĚSTI

ze severní Moravy.

Sestavil

Frant. Poštulka,
nadučitel v Brníčku.

18 12/97. Gl. Ex.

— Cena 35 kr. —

V OLOMOUCI 1897.
Knížecí arcibiskupská knih- a kamenotiskárna.
Nákladem vlastním.

Předmluva.

Ve spisku „Hejtmanství Zábřežské“, jejž jsem l. 1893. tiskem vydal, líbil se všeobecně oddíl třetí „Pověsti“.

Za tou příčinou smyslil jsem sobě sestaviti spisek, v němž by byly pojaty pověsti ze severní Moravy a to: ze Šumberska, Šternberska, Rymařovska, Zábřežska a Třebovska.

Při sestavování pověstí použil jsem hlavně těchto pramenů: Havelka: „Cesty po Moravě“, Mikusch: „Sagenborn“, Czerny: „Der politische Bezirk Mähr.-Trübau“ a j. v.

Vydávaje pak dílko to, projevuji vřelé přání, aby snůška pověstí přijata byla laskavými čtenáři s tím dobrým úmyslem, s jakým jsem ji sám sestavil.

V Brníčku, dne 1. února l. 1897.

Frant. Poštulka.

1.

Bludovský kostelíček.

U Bludova v lese, „Háji“ zvaném, stojí kostelíček Božího Těla a poblíž něho stál hrad Bludov, r. 1190. vystavěný, který ale již roku 1490. v rozvalinách ležel. Poslední zbytky jejich byly upotřebeny před několika desítiletími k rozmanitým stavbám.

O vzniku zmíněného kostelíčka koluje v ústech lidu tato pověst:

Jistý dělník, Kuneš příjmím, žil se svou manželkou Anežkou a s dvěma dětmi v nuzné sice, ale přece šťastné domácnosti. Prací rukou svých vydělali si manželé vždy tolik, aby před hladem chráněni byli.

Tuto chudou, ale spořádanou rodinu stihla veliká pohroma. Tělesnou námahou Anežka těžce onemocněla, a proto nebylo jí možno více konati nádennických prací. Stav její horšil se den ode dne, až své nemoci podlehla. Po úmrtí jejím zakoušel Kuneš s dětmi

tím více bídy, neboť dlouhá choroba ženina uvedla celou rodinu do zbědovaného stavu. Všude šklebila se na ni nouze a bída.

Ztráta manželky, starost o výchovu a výživu dětí působilo mu takové starosti, že div se nepominul rozumem. K tomu nastala zima, kdy práce nádennické téměř k dostání nebylo a nedostatek ve všem jevil se v chatrči.

„V žití mém musí státi se změna“, pravil jednoho rána při vstávání Kuneš sám k sobě; „stav nynější jest již nesnesitelný. Pomoci musím vyhledati.“ Těmito a podobnými myšlénkami zaměstnán, vyšel do lesa na souš, aby dříve světničku vytopil, než děti vstanou. — Sníh padal ve velikých chumáčích, které ledový vítr do polí a lesů zanášel, tvoře hluboké závěje, jež mu velice ztěžovaly chůzi. Na pokraji lesa uzřel Kuneš tmavý předmět, jež z polovice ze sněhu vyčníval. Přišed k němu, seznal, že jest to zimou ztuhlý člověk. Ku svému nemalému překvapení poznal v něm bohatého sedláka z Hrabenova, který za příčinou svých obchodních záležitostí v Šumberku dlel; na zpáteční cestě podlehl zajisté nepohodě.

Kuneš byl již odhodlán přispěti nešťastníku ku pomoci; tu však zpozoroval na těle sedlákově opásek s penězi. Vzniklá soustrast rázem zmizela a ďábel lakoty zaujal místo její. „Pomoc jest zde“, mumlal sám k sobě, „vhodnou tuto příležitost nesmím si dáti ujíti. Jen chutě sáhnout — po opásku!“ — Jak praveno, tak i učiněno. Plaše rozhlédl se kolem, není-li někým pozorován, načež ode-

jmul zdánlivě zmrzlému pás s penězi, zanechav jej jeho osudu.

Vzdor třeskuté zimě řinul se mu po celé cestě hustý pot s čela; doma však strach a mráz prochvívaly jeho tělo. Pohledem na lesknoucí se zlato potlačeny v něm brzy lepší city. Uschovav peníze na jistém místě, chodil jako dříve po své práci, obávaje se, aby nevzbudil podezření.

Pokud trvalo nepravým způsobem nabyté jmění, nepocítil Kuneš lítosti nad spáchaným činem. Když ale peníze došly, tu probuzeno v něm svědomí.

Za dne, zaměstnán prací, neměl pokdy vzpomínati na spáchaný zločin. Jinak bylo ale v noci. Kdežto ostatní nádenníci po vykonané práci své v kruhu svých milých nevinnými žerty a veselými povídkami se bavili, načež ulehnuvše, zdravým spánkem ku další namáhavé práci posilněni bývali, — sedával Kuneš s hlavou ve dlaních zamýšlen a zničen ve své chaloupce. O půlnoci ulehnuv, prchal jej osvěžující spánek. Obrazivost jeho tvořila mu před očima obrazy hrůzy. Často zdávalo se mu, jako by vdova po zmrzlém sedlákovi spínala páže a nářek a pláč její dítek probudily ho přečasto ze spaní. Při bdění děsila jej opět myšlénka, že jest spravedlnost jeho činu na stopě; již se viděl prozrazenu, zneuctěnu — v žaláři spoutánu okovy a p.

Obě své dítky, které milosrdní příbuzní k sobě vzali, neviděl mnohdy po celé týdny; neboť sám se vyhýbal pohledům nevinných dítek.

Stálým rozčilením v jeho mysli ustálené obrazy a vidiny působily záhubně na jeho tělesný stav. Líce pobledly a opadly, oči byly zkaleny a bez lesku, tělo vetché.

Jednoho dne strávil Kuneš opět bezesnou noc za příčinou mnohých duševních muk; tu si pevně umínil, že příštího dne z rána odlehčí svému svědomí skroušeným přiznáním. Proto šel do Šumberka ku zpovědi a sdělil tamnějšímu faráři svůj ohavný čin. Důstojný duchovní správce byl nemálo překvapen, když uslyšel z úst Kunešových o zločinu, jehož se nebyl nikdy do Kuneše nadál, kterého považoval vždy za spořádaného a hodného křesťana, jehož přítomný i minulý způsob života byl by téměř za vzor stavěl svým farníkům.

Měl nyní muži tomu odepříti rozhřešení a ho pro zločin ten zcela zatratiti?

Farář poznal a cítil Kunešova duševní muka a proto pravil k němu: „Bůh vševědoucí vidí téci slzy hříšníků, slyší jich nářek a proto ve svém nejvyšším milosrdenství činí jich zoufalství konec, předvezmou-li si svůj hřích odčiniti a příště ctnostný život vésti.“

Kuneš slíbil říditi se danými pokyny a dle nich žíti; na to opustil zpovědnici a obcoval sv. mši, kterou právě kněz četl. Ku konci mše sv. bral se s ostatními věřícími ke stupňům oltáře ku přijímání. Velké rozčilení — ještě následek vědomí viny jeho — zmocnilo se ho, když došla řada naň. Maje tělo Páně přijati, nechal tajně do modlitebních knížek upadnouti sv. hostii, kterou mu byl kněz na vypráhlý jazyk položil; posud nepovažoval se za hodna, ji požíti.

V kostele neměl déle stání. Vyběhnuv ven, prchal, nevěda kam. Po delší chůzi zpozoroval, že se nachází v lese poblíž onoho místa, kde před několika měsíci naznačený zločin spáchal. Umdlen a unaven posadil se na trávníček. Hostii v modlitebních knížkách uschovanou vytratil před tím kdesi v lese. Teprve po delším odpočinutí byl s to třesoucími a nejistými kroky domů se odebrati. Přišed domů, ulehl na lože, kde upadl v palčivou zimnici, která ho zbavila poslední síly a konečně i strastiplného života.

Kunešem v lese ztracenou sv. hostii zanesly divoké včely do dutého stromu a učinily kolem ní z vosku monstranci. Tato podivná událost stala se brzy známou a zavdala příčinu ku postavení kostelíčka Božího Těla na místě dutého stromu; kostelík ten stal se postupem času velmi navštěvovaným místem poutnickým.

Okolo r. 1784. byl kostelíček ten uzavřen, ale již r. 1835. na útraty několika dobrodinců nově upraven a službám Božím odevzdán.

Za nynější doby odbývají se v něm slavnostní mše sv. dvakráte za rok a to v den Božího Těla a ve svátek sv. Rozalie (4. září).

2.

Sesterské kostely.

Obec Rapotiny se sousední vesnicí Petrovicemi honosila se ještě před několika lety vzácnou památností: tak zvanými sesterskými kostely.

Rapotínský farní kostel, zasvěcený sv. Jakubu Staršímu, a od něho řekou Děsnou oddělený filiální kostel petrovický, zasvěcený sv. Maří Magdaleně. podobaly se nápadně.

Dle podání byl kostel rapotínský vystavěn r. 1524. a petrovický r. 1519.; oba stály na hřbitově, jenž byl kol do kola zdí obehnán.

Někteří tvrdí, že je vystavěli bratři z rodu Žerotínova, páni na Losíně a Wiesenberku, za příčinou sázky, kdo z nich rychleji stavbu provede.

Jiní zase vypravují, že dvě dvojčata — sestry, sídlem na Losíně, jež byly si nejen postavami nápadně podobny, ale i v cítění a smýšlení, zahořely láskou k rytíři Zdenkovi a zároveň i žárlivostí oproti sobě. Každá z nich uzavřela v též hodině pro sebe vystavěti kostel, jen aby nebyly nuceny společně obcovati službám Božím. A hle! oba kostely — byvše dostavěny — podobaly se jako vejce vejci, jen že jeden byl větší. Od doby té blíží prý se oba kostely k řece Děsné, která je od sebe dělí. Až se vsune menší do většího kostela, utvoří jediný chrám a pak prý

bude oběma zvěčnělým stavitelkám odpuštěno a tyto na milost přijaty.

Věkem sešlý kostel rapotínský byl však před několika roky zbořen a místo něho vystavěn nový, krásný a prostranný kostel.

Od oné doby pohlíží osamotnělý filiální kostelík z Petrovic smutně a truchlivě k rapotínskému.

3.

O původu jména Šumberku.

Dle německé pověsti má Šumberk své jméno od jisté prastaré šlechtické rodiny Sconenberků, jež prý město to založila. V Kalabrii poblíž moře rozkládá se městečko Belemonte (německy: Schönberg), do něhož se přestěhovala as v šestém století před Kr. nar. a to za panování krále Tarquinia Prisca jistá rodina, která tam brzy největší vážnosti požívala a proto i těch nejvyšších hodností dosáhla.

Tito páni z Belemonte přestěhovali se později do Churu v kantonu Graubündském, a sluli tam ze „Schönbergu“; oni byli též mezi velmoži, s nimiž se císař Karel Veliký po dobytí tvrze „Bensbergu“ radil, jak a kde by měl ku cti a chvále Boží vystavěti klášter benediktinský.

Ze Švýcarska rozmnožili se do Hessenska a obývali tam hrad „Schönberg“, z něhož prý posud viděti zbytky. Též podél Rýnu se rozmnožili a přišli odtud do Nisy, Saska, Čech, Slezska a Moravy.

Jak ale listina z 12. století pocházející udává, byl Šumberk téhož století založen olomúckým biskupem Otou ze Šaumburku a dle něho též i pojmenován.

Jiní opět tvrdí, že Šumberk má své jméno od krásné polohy města.

4.

Zříceniny hradu Neuhausu.

Za času třicetileté války přišel jistý bednář Petřík z Rudy nad Moravou o veškerý majetek svůj; proto byl nucen živiti se prací nádennickou. Skrovný výdělek ten nestačil však, aby kryl jeho a jeho rodiny potřeby. Nouze a bída dohnaly ho téměř k zoufalství. — Tu připadlo mu na mysl, hledati poklad. Petřík odebral se proto k zříceninám hradu neuhausského, aby tam pátral v podzemních místnostech po ukrytém pokladu. Když došel k hradu, spatřil uprostřed ssutin krásnou paní, jež mu šla vstříc. Uleknut, chtěl Petřík utéci; ale strach ochromil údy jeho tak, že nemohl sebou ani hnouti. Paní hradu ho pro-

sila, by neodcházel, a vítala jej jako svého osvoboditele od okovů, které ji již přes 300 let na ona místa víží; na to mu sdělila tuto událost:

V mladistvém věku 16 let zemřeli jí rodiče, zanechavše jí krásný hrad s rozsáhlými pozemky. Šlechtična byla pro bohatství své daleko široko známa; mnohý spanilý mládenec pokusil se o její ruku, ale marně.

Pocit lásky neznajíc, pohrdla všemi nabídkami ku sňatku. Po několika letech stalo se, že k ní do služeb vstoupil panoš, jehož krásná postava a ušlechtilý mrav na ni mocný dojem učinily. Dříve tak vybíravá a hrdá šlechtična cítila, kterak den ode dne její náklonnost k panoši roste. Zahořela brzy k němu vášnivou láskou. V první době dávala na jevo něžným, později však srozumitelnějším způsobem svou náklonnost; leč marně. Mladík zůstal i na dále pouze uctivým služebníkem své velitelky. Příčinou toho byla komorná, jíž byl už věrnost přisáhal, a nemínil nikdy ji zrušiti, i když mu nabízena vyhlídka na skvělé zaopatření v budoucnosti.

Když šlechtična zpravena byla o jeho milostném poměru ku své služce, roznítila se v ní tím větší náruživost; nevyslovitelná muka, láska, hněv a závist rozrývaly její láskou choré srdce. Smyslů téměř zbavená připadla na bohaprázdnou myšlenku, svou sokyni jedem odstraniti; to také učinila. — Na tom ještě neměla dosti. Panoše dala — za příčinou liché obžaloby — uvrhnouti do hradního žaláře, od něhož sama klíče přechovávala. Po několik nocí, nikým nepozorována, vcházela

do vězení panošova a přičiňovala se všemožně, aby si na vězni vynutila lásku. Ten se nedal ničím pohnouti; marny byly všechny prosby její i skvělé nabídky, marny hrozby, že ho nechá po celé žití ve vězení, že bude mučen a smrt jeho zůstane tajnou a neoplakávanou a p.

Když všechny prostředky selhaly, uskutečnila ve své hrdosti pokořená hradní paní svou hrozbu. — Panoš zemřel hladem.

Po bezbožném činu tom následovala trpká lítost. Výčitky svědomí nedaly jí pokoje. — Aby veškerému trápení a strašným mukám ušla, vrhla se s cimbuří hlásné věže do údolí. Od oné doby jest jí trestem, neustále v noci přecházeti. Vždy toliko sedmým z rodu panoše, jemuž pro zamítnutou lásku tak smutnou smrt způsobila, může býti vysvobozena.

Bednář Petřík byl opětně sedmým z rodu zavražděného, tedy ho snažně prosila, aby vyhledal lískový jednoroční výhon, jenž musí býti opatřen dvěma větvičkami háku podobnými. S těmi měl se za doby následujícího úplňku o půlnoci před obhradí dostaviti. Ona prý se té doby objeví jako strašlivý, oheň soptící drak, jenž bude míti ve tlamě klíče od hradního vězení; to vše prý se bude díti za děsného zuření všech živlů, za hromobití a blýskání.

Petřík dostavil se v určitý čas před obhradí; avšak hrůzyplný rej polekal jej tak, že lískový výhon, jímž měl klíče od hradního vězení přijmouti, upustil a kvapem prchal. V okamžiku vše se utišilo a zjev zmizel; jen přidušený pláč a vzlykot slyšeti bylo ještě krátký čas.

5.

Kubínova rokle u Losína.

Od losínského zámku, podél Štolnhavského potoku, vine se cesta do úžlabiny, která se zove dle dřevnějšího hustého, jedlového lesa „Černá rokle“. Její jižní část má název „Děsná čili Kubínova rokle“.

Kubín — tak vypravuje pověst — byl panským úředníkem; jednoho dne bylo mu uloženo dozírati na nádenníky při stavbě zaměstnané. Tu se přihodilo, že povstala náhlá bouře; poděšení nádenníci začali se modliti. Kubín posmíval se jim a za strašného rouhání se Bohu zakázal jim se modliti.

Trest boží však stihl v zápětí rouhače; blesková rána srazila jej bezduchého k zemi. Na hřbitově, kam byl pochován, neměl pokoje a přecházel po něm vždy za půlnoci. Proto byla mrtvola jeho vyzdvižena, do Černé rokle převezena a tam pochována. Od oné doby nazývá se rokle ta Kubínovou roklí.

6.

Objevení léčivého pramene na Losíně.

O objevení léčivého pramene na Losíně vypravuje se tato událost:

Jakýs rolník losínský zavedl do lesa svého nemocného, hubeného, vředy a prašivinou osypaného koně, jelikož se obával, aby mu ostatní dobytek nenakazil. Že kůň poblíž louky, kde se léčivý pramen prýští, zanechán byl, dostal se náhodou k oné tůni, do níž padl a po tři dni zůstal ležeti; voda a bahniště, v němž se válel, působily naň tak mocně, že svěží z tůně vyskočil a na louce se popásal. Po několika dnech, kdy zajisté i vodou tou se napájel, dostal novou kůži a svrab se ztratil. Zcela uzdraven, navrátil se neočekávaně (vůbec mělo se za to, že psi a jiná zvířata jej roztrhali) k svému hospodáři.

Od té doby používáno vody ku hojení kožních osutin; prostředek ten se znamenitě osvědčil a proto byla voda čim déle tím více ceněna.

Dnešní doby navštěvuje sta lidí koupele losínské.

7.

Meluzina.

Na místech, kde se nyní rozkládá vesnice Losín a zámek téhož jména, rozkládal se před mnoha, mnoha lety jen hustý, téměř neproniknutelný les, v němž se hemžilo mnoho vzácné zvěře. Majitel této lesní krajiny — mocný to hrabě — přicházel tu a tam sem se svou družinou a četnými hostmi na lov. — Jednou vyjel si s mnohými pány a rytíři jakož i s jejich panoši do krajiny této na několikadenní lov. Lesem zaznívaly zvuky lesních rohů, křik a lomoz honců a štěkot psů. Bohatá byla kořist prvního dne, každý byl nad ní v dobrém rozmaru. Znovu započal lov druhého dne. Les byl širý a cesta téměř žádná. Nebylo tudíž divu, že synovec hraběte, příjmím Bohumil, pronásleduje rychlonohého jelena, se od družiny daleko vzdálil. Čím více se vynasnažoval, aby východ z lesa nalezl, tím hlouběji do něho vnikal. Zmalátnělý a unaven hodlal již pod mohutným stromem nocovati; poohlédnuv se ještě vůkol, uzřel hluboký pramen, jenž z paseky se vinul.

S vynaložením veškerých svých sil dovlekl se po prameni na překrásný palouček; ten se vyjímal, jakoby stával od počátku stvoření světa. Ověnčen byl prastarými, obrovskými stromy a podél pramene kvetly čarokrásné květiny. K tomu libozvučný zpěv

ptactva — to vše naň účinkovalo tak mocně, jakoby byl vstoupil do nejvyšší svatyně. Jsa zabrán v pozorování tohoto rajského místa, spatřil na něm ještě to nejpodivnější, totiž překrásnou vílu na kameni sedící; ta byla oděna šatem blankytným a zlatý vlas její protkán byl šňůrami perel. — Panic domníval se, že světlo a voda mámí smysly jeho; ale luzná víla zavolala naň hlasem, jenž zněl tak čistě, jako zvuk padajících kapek dešťových do tiše plynoucí vody. „Přistup blíže, šlechetný Bohumile! Věděla jsem dobře, že přijdeš!“ — Tu odvětil mladík: „Vzácná paní, zapřisáhám vás při Spasiteli našem, byste mi sdělila, odkud vám znám byl můj příchod?“ — Zapřisáhal ji, je-li to, co vidí, klam smyslů, aby mlhou se rozplynulo; ale kráska zůstala klidně seděti a usmívala se naň roztomile. Tu zachvělo se rozkoší srdce statného Bohumila, jenž jal se mluviti se zápalem: „Spanilá paní, v posledních hodinách byl jsem téměř na pokraji zoufalství, ale co se na vás dívám, mizí všechen žal, veškerý bol a nepřeji si jiného, než aby mi bylo popřáno žíti u vaší přítomnosti po celý svůj věk. Sdělte mi své jméno, vznešená paní, bych je v srdci svém nositi mohl.“

Tu odvětila víla: „Zvu se Meluzina, a pokud voda s jinými vodami nesmíšená teče, tak dalece sáhá moje panství.“ — „Ó, kéž by mi bylo popřáno u vás zůstati, má velitelko! neboť vám náleží zcela moje srdce i duše!“

Na slova ta pousmála se víla a podivavši se naň milostivě, pravila: „Bohumile, zapři-

sáháš-li se, mně ve všem uposlechnouti a vždy mi důvěřovati, tedy jsem odhodlána, státi se tvojí choti, a ty budeš v mé říši vlásti.“

Bohumil odvětil: „Kdo by žil po boku tvém a nebyl ti trvale věren neb ti nedůvěřoval? Přisáhám ti, Meluzino, při pěti ranách Krista Pána, na svou lásku a na tento den, kdy jsem tě spatřil, věčnou věrnost a stálou důvěru v tebe.“

Na to odvětila víla: „Tedy jdi na dvůr hraběte, svého ujce, a vypros si od něho v léno stinný les, jímž se béře moje vodstvo.“ — Pak vyvedla jej i s koněm propletenými lesními pěšinami na místo, odkud nemohl více zblouditi. Na to rozloučila se se svým milencem co nejsrdečněji. Bohumil ji před svým odchodem znova ujistil, že příštího dne se všemi příbuznými svými na pokraj lesa se dostaví, by se s ní na vždy spojiti dal.

Druhého dne jel Bohumil s mnohými spřízněnými pány a paními opět k lesu. Hraběnka dala mu s sebou skvostný průvod služebnictva a mu nařídila, aby svou nevěstu jako strýni její pozdravil; též hrabě s ochotou udělil mu v léno onen divoký prales. Zároveň sdělil Bohumilovi, že měl s ním jiný úmysl; ale ten nežádal ničeho více.

Po cestě neustále přemítal, jak bude as s hostmi svými uvítán; u ujce svého mluvil totiž před nimi, že pojme za choť paní z vysoceurozeného rodu, a proto obával se posměchu, kterého by se mu bylo zajisté dostalo, kdyby jej Meluzina samotna v pustině lesní očekávala. Proto byl zajisté radostně

překvapen, když na pokraji lesa uzřel skvostný tábor, jímž se ani král honositi nemohl. Kol do kola stály vzdušné stany k různým účelům, uprostřed ale vypínal se veliký stan z jemných tkanin a okrášlen různým lemováním a třepením. Mnozí rytíři z průvodu Bohumilova pravili udiveni: „Takový stan může míti pouze sultán.“ — Ve stanu tom byly stoly, na nichž se nacházelo od jídel a nápojů to nejlepší. Skvostně odění služebníci zaměstnávali se pořád ještě donášením jídel a nápojů.

Spanilá nevěsta vyšla vstříc příchozím; každý z nich pozastavil se nad krásou a důstojným vzezřením, jakož i nad nádherným rouchem jejím. Meluzina oděna byla totiž dlouhou sukní s vetkanými květinami zlatými a na ní hedvábný šat barvy mořské, perlami a diamanty protkaný. Na temeni hlavy měla korunu z perel a na pásu jejím třpytil se drahokam, jenž měl zajisté cenu celého hrabství.

„Buďtež mi vítány, spanilé paní, milé tetičky! Srdečně zdravím vás, vzácní páni, drazí ujci!“ — Tak vítala Meluzina hosty a k Bohumilovi pravila: „Můj milý pane! Vemte za vděk tímto skrovným pohostěním v lese. Zámek můj není ještě tak zařízen, aby mohl tak vzácnou společnost hostiti, jak to slušnost vyžaduje.“ Na to odvětil Bohumil: „Ó, jak jste vše, nejspanilejší paní, znamenitě promyslila, lepší si to nemůže ani král přáti!“

Též všichni přítomní dávali na jevo svůj souhlas a velebili hlučně Meluzininu důstojnost i štěstí Bohumilovo. — Na to požádal Bohumil přítomného kněze, by vykonal svatební obřad, dle něhož byl s Meluzinou dle křesťan-

ského způsobu oddán. Po oddavkách se stolovalo a hodovalo, načež ku konci uspořádána kolba, k níž darovala hostitelka velmi skvostné ceny, jimiž každý z účastníků nejvýš spokojen byl.

Po celý týden slavena svatba, a jelikož to bylo za trvalé pohody letní, tedy se každému líbilo v táboru lesním. Desátého dne popíjeno na rozloučenou, načež hosté poděkovavše se co nejzdvořileji za skvělé pohostění, ubírali se k domovu.

Když již i poslední host odešel, rozkázala Meluzina předvésti nádherně ostrojeného koně a pravila k Bohumilovi: „Libo-li, miláčku, tedy zajedeme na můj hrad, v němž budeš ode dneška pánem a velitelem!“

Řeč ta líbila se Bohumilovi velmi, a proto bez prodlení vydali se na cestu. Když chvíli lesem jeli, podivil se Bohumil úpravným cestám, které před nedávnem v houští a pustině vytesány byly.

Jedouce pozvolna, dostali se brzy k nádhernému zámku, jenž byl vystavěn velmi uměle k rozkoši i vzdoru. Kolem dokola vinul se široký a hluboký příkop i násep, které byly způsobily nepříteli vstup do hradu zameziti. Na čtyřech rozích pnuly se do výše mohutné věže; vůbec byla stavba celého paláce tak nádherná, že by byl každý se domníval, že vidí residenci královskou. K hradu těsně přiléhal libosad, v němž se hemžila ochočená zvěř různého druhu; podloubí, lesklé rybníky a vůbec vše, co mysl těšiti může, nacházelo se v něm. Dojev k hradu, seskočil mladý hrabě s koně a pojav svou choť v ná-

ruč, snesl ji na zemi. V tom otevřela se hradní brána a z ní vyšel veliký zástup služebníků v jeho barvách; ti jej jako svého pána vítali. Meluzina prováděla svého chotě hradem, chodbami, komnatami a komorami, které byly co nejskvostněji zařízeny. Bohumil nevycházel téměř z údivu, neboť ani na dvoře svého ujce nevídal také nádhery. K jeho otázce, kterak v té divoké krajině tak skvostný hrad mohl býti vystavěn, odvětila Meluzina: „Zámek byl vystavěn za doby, když jsme v táboru slavili sňatek svůj.“ Tak prožili v něm první rozkošný den.

Druhého dne vstoupili na pavlač a odtud uviděl Bohumil v zahradě divnou stavbu, které před tím nebyl pozoroval. Ta byla zcela okrouhlá a ze vzácného mramoru vystavěna; nejpodivnější při ní bylo, že kromě jediných železných dveří neměla žádného jiného vchodu ani oken.

Bohumil jsa zvědav, k jakému účelu stavba ta býti má, tázal se Meluziny: „Milená choti! Co znamená podivná tato stavba?“ Tu odvětila: „To jest mé tajemství a svatyně má, jíž se nesmíš ani dotknouti. Pomni na přísahu svou, kterou jsi se zavázal, že mi budeš zcela důvěřovati. Pod jedinou podmínkou lze mi u tebe žíti a té musíš vždy šetřiti. Každého pátku od východu až k západu slunce uzavru se v místnosti té. Ty pak mne tam nesmíš nikdy následovati, neb po mně pátrati!“ Opětnou přísahou zavázal se Bohumil příkazu tomu vyhověti, čím byla Meluzina patrně rozradostněna a proto zahrnovala svého chotě četnými důkazy horoucí své lásky.

Štěstí a spokojenost vládly nad zámkem. Bohumil velebil onu hodinu, za které sešel se s Meluzinou, neboť žil s ní velmi svorně a těšil se z její nevadnoucí krásy i moudrých řečí, jelikož ve všem dovedla dokonale poraditi. Dítky své pak vyučovala ve vědách veškerých. Nebylo krásnějšího pohledu nad oba manžely uprostřed jejich dítek.

Na světě netrvá nic věčně, tím méně štěstí. Toho bylo i Bohumilovi i Meluzině zakusiti právě, kdy se domnívali, že štěstí jejich podobno jest pevnému hradu.

Za jednoho dne zavítal na zámek hraběte Bohumila jeho bratr Raimund. Z návštěvy té těšili se Bohumil i Meluzina upřímně; obzvláště tato se všemožně vynasnažovala, aby milému svaku stal se pobyt na zámku příjemným. Za tou příčinou vystrojila hlučný, s mnohými radovánkami spojený kvas, jenž 6 dní trval.

Sedmého dne, právě v pátek, tázal se Raimund svého bratra: „Kde dlí tvá choť, milý Bohumile? Není jí dobře, že ji tak dlouho není viděti?“

Na to mu Bohumil vysvětlil prodlévání své manželky každého pátku v oné tajůplné stavbě. Hrabě Raimund potřásaje hlavou pravil: „Drahý bratře můj! To nesrovnává se s tvojí ctí. Jak může se manželka po 52 dnů v roce před svým manželem tajiti? A víš, zda-li se ve stavbě té neskrývá něco nekalého? Zda-li, což Bůh nedopusť! — cizím, pohanským bohům neslouží? Na cestě k tobě bylo mi slyšeti všelicos od lidí, jakoby tvá

choť byla živým strašidlem, které s tebou klam a šalbu provádí.“

Bohumil uslyšev tato slova, chopil se svého meče a zvolal hněvivě: „Kdo se opováží dotknouti se cti manželky mé, ten zakusí ostří mého meče!“

Bratr jeho na to odvětil: „Nerozčiluj se, ale použij svého práva a podívej se, co tvá manželka tam dělá.“

Bohumil pravil: „Nelze mi tak učiniti; jest to má milovaná, věrná choť, která mi nezavdala nikdy příčinu k nedůvěře, a já jsem jí přisáhal vždy důvěřovati, co i splním.“ Raimund ale nepřestal jej přemlouvati, až Bohumil své přísahy pozapomenul a k svatyni své choti spěchal.

Železné dvéře byly uzavřeny. Bohumilovi však podařilo se vynaložením veškeré síly své je vypáčiti. Na to uzřel před sebou opětné dvéře, které zhotoveny byly z těch nejsilnějších dubových fošen; zároveň opatřeny byly sponami a závorami z ocele. Těch nemohl otevříti. Proto do nich udělal svým ostrým mečem otvor a díval se pak, co se uvnitř děje.

I uzřel rotundu naplněnou světlem zeleným a proudící vodou, jejíž vlny semotam se zmítaly. Ve vodě pak seděla až po pás obnažená Meluzina v obličeji tak spanilá, jako ji ještě nikdy nevídal; ale pouze po pás byla ženou, odtud měla podobu ryby, draka, ještěra nebo hada: šupinatý, stříbrný a modrý jako lazur rybí ocas při každém pohybu jejím šlehal čistou vodu, že se podobala mléčné pěně.

Bohumil zděsil se toho pohledu; ale když se z ustrnutí probral, kvapil rychle do své

komnaty, kam téměř bez dechu a na smrt bledý se dostal. Vždyť se mu nezdálo maličkostí, býti připoutánu po celý život svůj ke tvoru s rybím ocasem.

Sotva první hvězdy na obloze se objevily, vstoupila k němu do pokoje se svící Meluzina tak spanilá a líbezná, jako ten nejkrásnější jarní den. Pozdrav její neodvětil; vždyť srdce jeho překypovalo hněvem a zlostí. Ani její laskavý pohled, ani milostné řeči neuchlácholily ho. Když mu konečně ovinula paže kol šíje a jeho se dotazovala, co ho trápí, tu odstrčil choť svou od sebe a zvolal: „Odstraň se ode mne, chavný červe, jenž jsi dovedl mé smysly pomásti!“

To promluviv, ulekl se Bohumil sám svých slov. Ale Meluzina hleděla naň v nevyslovitelném žalu. „Bohumile, co jsi to učinil?“ zvolala. „Běda, štěstí naše jest zmařeno na vždy; neboť nyní nesmím déle u tebe a u dětí svých zůstati! Ještě v této hodině jest mi se rozloučiti a nikdy více mne neuzříš!“ Tu zvolal Bohumil: „Nejmilejší, jen v hněvu promluvil jsem nepředložená slova ta. Odpusť a zapomeň! Zůstaň u mne, a nechceš-li nade mnou se slitovati, tedy učiň tak pro své dítky!“

Chvějíc se nesmírným bolem na celém těle, pravila Meluzina: „Není více v moci mé, zůstati; osud jest nade mne mocnější. Kdybys věděl, Bohumile, jak trpím, nečinil bys mi nářkem svým loučení těžší. Kéž bych mohla v hodině této zemříti — to bylo by pro mne nejvyšším dobrodiním!“

Bohumil zvolal: „Meluzino, choti drahá! Nepustím tě, ve svých loktech tebe držeti budu a uvidím, kdo by se opovážil tebe mi z náručí vyrvati!“ Tu se mu z objetí vyvinula a Bohumil uviděl, jak její dolní část těla se v rybu mění; uleknut poodstoupil od ní. V tom Meluzina vymrštila se na otevřené okno a tím vznesla se ven do tmavé noci. Zvenčí zavzněly její poslední žalostné zvuky na rozloučenou, její poslední nářek zoufalý.

Na to vznášela se vždy výš a výše, a nad nejvyšší cimbuří roztáhla ruce a volala: „Chraniž tě Všemohoucí, můj nádherný hrade! Boží požehnání buď vždy s tebou! Spěte, dítky mé, rostte a zdárně prospívejte! Štěstí a pokoj, sláva i radost buďtež s vámi! — Bohumile, žij blaze! S Bohem. žití! S Bohem, lásko! S Bohem vše, co jsem zažila — radosti i žalosti!“

Domluviviši tato poslední slova, vznesla se ve tmavou noc, jež smutně nad hradem své perutě rozestírala. Z jitra po oné noci, kdy Meluzina zmizela, ztratila se beze stopy i její svatyně. Na onom místě zůstal jen tichý, hluboký pramen; po něm ploval leknín.

Bezměrný bol rozrýval nyní Bohumilovo srdce. S ním též těžce ztrátu matky své nesli jeho synové a služebnictvo veškeré. Nemohli na ni zapomenouti, všude postrádali své krásné paní.

Ale i Meluzina nezapomněla na své milé. Častokráte, obzvláště v pátečních nocích hlaholil její žalostný zpěv.

Žal Bohumilův byl vždy větší, i ustanovil se na tom, že Meluzinu vyhledá. Proto

svleknul svůj rytířský šat, odpásal si meč a odložil svůj štít, za to však oblekl se ve prostý háv, vzal do ruky poutnickou hůl a putoval — putoval dlouho, až se stal vetchým starcem. Častokráte připomínal si slova, jež k němu Meluzina na rozloučenou pravila, že žijícím jest smrt milosrdenstvím.

Prošed zemi křížem, navrátil se opětně do svého domova jako sešlý a neznámý poutník. Ubíraje se kol někdejších pyšných staveb, na nichž se stkvěla podobizna Meluzinina, přišel jednoho dne, když se již slunce k západu chýlilo, zas na onu ladnou louku, kde se se svou chotí poprvé shledal. Ta byla osvětlena růžovou září zapadajícího slunce, jako tehdy před mnoha lety, a na kameni před jeskyní seděla zase Meluzina, krásná a mladá jako dříve.

„Meluzino“, vzkřiknul, „Meluzino, moje vroucně milovaná ženo! Tak tě opětně nalézám — nyní na sklonku svého žití?“

Meluzina rozepjala po Bohumilovi své paže a zvolala vroucím hlasem. „Buď mi vítán, vřele milovaný Bohumile! Zde jsem na tebe denně čekala!“ — Manželé padli si do náručí a líbali se vroucně.

Bohumilova radost byla tak mocná, že skonal choti v objetí. — Skončena byla jeho pozemní pouť a žití, jeho největší přání splněno, uviděti ještě jedenkráte vroucně milovanou choť svou. Ve svých pažích držela Meluzina mrtvolu šedivého manžela svého a plakala trpké slzy. Na to vznesla se k oblakům a kvílí posud nad ztrátou svého Bohumila.

8.

Tvarožiny.

Na sever od Velké Moravy (Gross-Mohrau) na šumné a tu nad křišťál čistší řece Moravě nalézá se skalní strmina s dvěma jamovitými otvory; ty jsou pokryty dílem krapníky, dílem vápenitým roztokem, tvarohu podobným.

Dle pověsti sešel se tu myslivec s jakýmsi Vlachem,*) jenž byl tváří velmi snědých a oblečen v pestrý šat. Ten svěřil se myslivci, že ví o uschovaných pokladech, z nichž jest ochoten jemu po šestkráte část dáti, zaváže-li se, že po sedmé chce Vlachovi náležeti. Ku stvrzení slibu měl myslivec vlastní krví podepsanou smlouvu jemu vyhotoviti.

Aby dokázal pravdivost svého udání o pokladech, zavedl jej cizinec do vnitř Tvarožin, jichž zdi náhle se otevřely; oba vstoupili nyní do prostranné síně naplněné zlatem, stříbrem, drahokamy a starožitnými mincemi.

Když zase na denní světlo přišli, zpozoroval Vlach, že myslivec se svou přípovědí otálí; proto jej vybídl, aby si pohověl na plášti, jejž byl cizinec zatím na zemi rozprostřel. Sotva se myslivec naň posadil, zdvihl

*) V dřevnějších dobách potulovalo se v našich zemích mnoho Vlachů, poklady hledajících.

se divoký vichor, jenž jej děsným spěchem odnášel. Omráčen a téměř beze smyslu dorazil k cizímu neznámému městu; byla to Padua. Vzpamatovav se částečně z uleknutí, rozhlížel se vůkol; v tom uviděl ve velikém, nádherném domě známého Vlacha, který se z okna naň usmíval. Myslivec vešel k němu a prosil ho úpěnlivě, aby jej opět do domova zavedl, začež ať si veškeré poklady své nechá. Po delším zdráhání se svolil Vlach k jeho žádosti. Po nápoji, jejž mu dal vypiti, upadl myslivec ve tvrdý spánek. Když se probudil, seděl na kameni poblíž Tvarožin jam a děkoval Bohu za zachránění.

9.

Rytíř Hojgr.

V lesnatém okolí Pleče (Platsch) — jihozápadně od Koldštýna — stál rytířský hrad, z něhož posud možno spatřiti skrovné zbytky.

K hradu tomu pojí se následující pověst:

Ve 14. století žil v něm udatný rytíř Hojgr, jenž za svých mladých let súčastnil se četných bojů, z nichž také mnohou jizvu odnesl. Na svůj stav a ještě více na bohatství byl velmi hrd; rád dával se před ostatními viděti, a strojil proto častěji bohaté kvasy. Ký div, že téměř po celý rok okolní rytířstvo a potulní hudci z hradu jeho nevycházeli.

Mohl zajisté rytíř Hojgr vésti tak skvělou domácnost a bujné žití; vždyť na jeho pozemcích dolováno na drahé kovy, jichž tehdy těženo u velikém množství.

Hojgr měl pouze jedinké dítě, zdárnou dceru, jménem Lidmilu. Mařivý a zhejralý život v hradě otcově znechutil se jí zcela; kdežto otec svým bohatstvím v šumu a hejření plýtval, dcera obdarovávala štědře chudé poutníky, kteří náhodou kolem hradu se ubírali.

Rytíři nezůstalo tajno jednání dceřino a když velebila jedenkráte shromážděná společnost ji jako dobroditelku chudiny, pravil k ní otec uštěpačně: „Zamýšlíš si vzíti manžela z té luzy?“ — Ač tato slova šlechtičnu zabolela a před shromážděnými pokořila, neustala přece chudině i na dále dobrodiní prokazovati, začež jí žehnáno mladými i starými.

Jednoho dne seděl rytíř opět při veselém hodování; tu vstoupil správce jeho hornictví a oznamoval pánu svému, že proudy vody protrhly zdi štol a šachet. Jelikož vody vždy více přibývalo, nařídil, aby práce byla zastavena, neměl-li přijíti mnohý havíř o život. Tato zvěst jakož i další slova správcova, že zatopením dolu veliká škoda způsobena, popudila vínem rozjařeného rytíře tou měrou, že chopiv těžkou sklenici, mrštil jí správci na hlavu tak, že ubožák mrtev k zemi klesl.

Domníval se rytíř, že on nedbalostí svou zavinil zatopení dolů.

Po vykonaném činu vystřízliveł ihned; lítost jeho však nepřivedla více k životu věrného sluhu a velezkušeného horníka.

Od té doby dolování klesalo zřejmě, žádné rudy více nemohlo se dobýti přes veškerou píli a námahu havířů. Konečně nebyl majitel s to jim ani mzdu zapraviti; proto a pro tvrdé s nimi nakládání jitřili se horníci a umínili si pánu svému se pomstiti.

Když jim opětně jednoho dne nebyla vyplacena mzda, zapálili v noci hrad. Strašlivý vichor rozdmýchal plameny tak, že celá tvrz ohnivému jezeru se podobala. Již hlodal zhoubný živel i na vnitřních částech hradních, když teprv rytíř Hojgr se svou dcerou se vzbudili.

Oba ihned poznali jim hrozící nebezpečí; neboť již padaly ssutiny a hořící trámy třeskotem do vnitřních místností hradu a zabraňovaly tak východu. Úzkostlivé volání rytíře i dcery bylo marné, pomoc nekynula jim odnikud. Již zdálo se, že jsou ztraceni; tu však uslyšeli pádné kroky. Ohlédnuvše se, spatřili cizího rytíře, hustým dýmem přes hořící trámy k nim se deroucího, jenž volal:

„Pospěšte si do vězení na věži, jež posud oheň nezničil. Tam jsou na zdích řebříky a mí lidé vám pomohou dolů; rychle tedy, neboť brzy i tam oheň vnikne!“

Hojgr s dcerou učinili tak, jak jim neznámý rytíř poradil.

Byly zachráněni.

Co však pocítil hrdý rytíř při pohledu na plamenný hrob své zámožnosti! Palčivá bolest uhostila se v prsou jeho a účinkovala na smysly jeho tak mocně, že ještě na místě neštěstí sešílel; v šílenství tom strávil celá dvě léta.

Konečně podařilo se lékařskému umění vyhojiti jej z duševní nemoce jeho. Nabyv opět zdravého rozumu, vyslechl s potěšením radostnou zvěst, že dcera jeho stala se chotí onoho rytíře, jenž je před uhořením byl zachránil.

Rytíř ten zval se Milota z Náměště (na Olomoucku); po oné strašné události vzal Hojgra i s dcerou na svůj hrad, kde se šílenému dostalo nejlepšího opatrování. Zároveň sdělil mu zeť, že jako poutník poznal krásnou Lidmilu a seznav její dobré vlastnosti, zdržoval se po delší dobu poblíž hradu a tak se stal jejich ochráncem.

Hojgrovo hornictví spustlo zcela; tvrz nebyla znovu vystavěna. V pokoji a v odloučenosti od světa dokončil Hojgr zbytek svého žití u svých dítek na tvrzi náměšťské.

10.

Pastucha.

Poblíž Františkova údolí na navrší viděti možno směsici balvanů všelijak přes sebe nakupených, které — ze zdálí pozorovány — podobají se obrovskému, zkamenělému člověku. Jest to Dutý kámen či Pastucha německy Hirtenstein. O podivném útvaru tom vypravuje se v ústech lidu toto:

Majitel panství koldštýnského, Hynek z Vrbna, měl komorníka příjmím Antonio, jenž zahořel náruživou láskou k dceři jistého chalupníka z Vigantic. Všemožně se vynasnažoval, aby si získal náklonnost Dorotčinu; tak se totiž dívka jmenovala.

Ta však nedbala na sliby a odmítla s opovržením veškeré nekalé návrhy jeho, srdce její bylo již zadáno mladému, avšak chudému tkadlci ze Stříbrnic, jemuž se byla zasnoubila.

Zamítnutý Antonio obrátil se se svým žalem na bratra Dorotčina, u něhož po úmrtí svých rodičů přebývala a jenž jako obecní pastucha ve Viganticích nuzně se živil. Toho získal peněžitými dary, aby mu byl nápomocen v jeho záměrech ohledně Dorotky. Marná však byla domluva uplaceného bratra, proto ji zavřel do komory a vzkázal Antoniovi, by za noci do jeho chatrče přišel.

Jakmile Antonio se dostavil, zavedl jej krkavčí bratr do Dorotčiny komory a odevzdal ji zhejralci. Polekaná a o svou čest ohrožená dívka vyskočila oknem a utíkala na zdař Bůh temnotou noční. Bratr s Antoniem ji pronásledovali. U Dutého kamene ji dohonili, načež vlečena násilím domů, kde se stala obětí chlipné vášně Antoniovy. Ve svém velkém hoři prosila Prozřetelnost, aby pomstila jí učiněnou hanbu na bratru krkavčím. „O kéž bys se proměnil v kámen," křičela naň „když tvoje srdce neobměkne ani nářkem tvé pokrevní sestry!"

Bolest a zármutek nad oloupenou ctí svou skrývala v hloubi srdce svého a stavěla se,

jakoby byla konečně nakloněna Antoniovi. Na to dána jí svoboda a její nápadník byl téměř bez sebe radostí, že účelu svého dosáhl.

Po několika dnech potom bylo Antoniovi odcestovati s pánem. V předvečer dne k odcestování určeného chtěl se ještě s Dorotkou sejíti a proto zamluvil si s ní dostaveníčko u Dutého kamene. Antonio přišel první a brzy po něm Dorotka se svým bratrem. Dívka oplývala tenkráte oproti svému nápadníku něžností a vyzvala jej, aby s ní zašel do stinné jeskyně. S ochotou tak učinil, ale více nevyšel. Sotva totiž Antonio do jeskyně vkročil, vrazila mu dívka ostře broušený nůž do prsou.

Na to spěchala — téměř na smyslech pomatená — krvavým nožem máchajíc k svému bratru; ale v tom okamžiku spatřila, jak ve skalisko ztuhnul. Tak se uskutečnila kletba její.

Nyní běžela do Koldštýna a tam se před pánem hradu obžalovala z vraždy na Antoniovi spáchané. Zděšen událostí tou, dal Hynek z Vrbna případ ten náležitě vyšetřiti; vyslyšev příčiny k činu dívčinu, prohlásil ji za nevinnou, jelikož dle jeho uznání pomstila svou ztracenou čest.

11.

Čarodějný mlýn u Rudoltic.

Severovýchodně od Vyškova as dvě hodiny cesty vzdálen rozkládá se zámek dobromělický, v němž r. 1392. žil rytíř Přibík z Dobromělic se svou dcerou Kateřinou; jeho syn Bohumil zmizel ve druhém roku svého stáří nepochopitelným způsobem. Všechno otcovo pátrání po něm bylo bezvýsledné. Rytíř Přibík vydlužil si jednou od svého mlynáře 150 marek ve zlatě, který obnos tento po svých předcích zdědil.

Když po čase mlynář své zlaťáky požadoval, Přibík obviňoval jen aby zlato nemusel vydati, jej i se ženou z čarování a chtěl oba upálením ze světa sprovoditi. Mlynář záhy o tom nebezpečí zvěděv, uprchnul i s chotí do hor sudetských. U Rudoltic — na Wiesenbersku — usadili si v lesnatém údolí, kde si vystavěli mlýn o samotě stojící. Oba manželé, kteří se jmenovali Guntram a Toleta, přivedli sebou něžné pachole: bylo to Přibíkovo dítě, Bohumil, jehož z pomsty ukradli.

Sedmnáct let žili u Rudoltic, jsouce obáváni obyvateli okolních obcí, kteří je za zlé čeroděje měli.

V době té odhodlal se Bohumil na cestu do Dobromělic, kde hodlal navštívit příbuzného mlynáře Míra. K tomu měla ho matka Toleta: tam prý uzří spanilou dceru rytíře Přibíka.

Míro v Dobromělicích těšil se velmi návštěvě Bohumilově, který od něho se dopátral, že rodičům jeho (za ty pokládal vždy starého mlynáře Guntra a Toltu) bylo před 17ti roky pro podezření čarování utéci z Dobromělic.

Rozčilen zvěstí tou, vyšel do přírody, aby v ní nabyl klidu a útěchy. Tu spatřil podél mlýnské struhy procházeti se Kateřinu, krásnou dceru Přibíkovu; zraky jejich se setkaly a než měsíc svou pouť kol země vykonal, vyznali si obapolnou lásku svoji. Právě té doby zaprodal otec Kateřinin své panství mladému muži Líčkovi z Líče, jenž brzy na to požádal za ruku spanilé Kateřiny. S vnitřním odporem stala se chotí Líčkovou. Po několika měsících velmi nešťastného manželství, byla Kateřina nápadně přívětivou oproti svému nenáviděnému manželu. Přešťastný Líčko umínil si proto výroční den své svatby slaviti nádhernou hostinou; proto sezval všechny okolní šlechtice. Již byli hosté do jednoho shromážděni, domácí paní ale nebylo lze nalézti.

Zdrcen provdáním se své milenky, odebral se Bohumil do domoviny své u Rudoltic; tam svým rodičům hoře své sdělil. Matka Toleta jej haněla, že ničeho nepodnikl, aby se zmocnil své milenky, kterou by byli s radostí ve mlýně uvítali. Slova ta nedala mu více pokoje: navrátil se k Mírovy do Dobromělic a podařilo se mu tam potají s Kateřinou sejíti se a ji k útěku z hradu otcovského přemluviti. Právě v týž den, kdy manžel její k oslavě výročního sňatku skvělou hostinu vystrojiti dal, prchla s Bohumilem do rudoltického mlýna.

Od události té uplynula léta mnohá. Jednoho dne zajel si rytíř Líčko do blízké tvrze švábenické k hostině. O půl noci, téměř ku konci kvasu, podal mu sluha pergamenový svítek, jejž mu byla jakási babička doručila s doložením, by jej rytíři Líčkovi odevzdal; na to se ztratila ihned. V dopise tom stálo: rytíři Přibíkovi a jeho zeti zvěst: Kateřina a Bohumil žijí. Přibík nalezne své děti v údolí Sudet.

Ihned uháněl Líčko domů a brzy z jitra byl s Přibíkem na cestě do klikatých údolíček řeky Děsné. V lesnatých a skalnatých roklích severně od Rabštýna zabloudili, a hledajíce přístřeší, našli je v pozdní noci v rudoltickém mlýně, Bohumil uvítal je, omlouval se, že mu možno jen skrovnou večeři jim předložiti, ana jeho choť právě návštěvou u jedné přítelkyně v blízké obci prodlévá, a rodiče jeho že před nedávnem se odstěhovali. Po chudé hostině odebrali se příchozí do vykázané jizby pod střechou na odpočinek, kde brzy unavením ve tvrdý spánek upadli. Tu náhle probudil je strašný rachot. Okna v jejich pokoji se třeskotem rozlétla, a zástup černých koček s protivným skřekem skočil do vnitř. Přibík uchopil meč, sekal do nich. S děsným řvaním rozprchly se kočky a vrhly se z oken ven.

Když měsíc z mračen vystoupil a komnatu ozářil, uzřel Přibík na podlaze ležeti nohu, kterou byl jedné z koček usekl. S úsměvem podával ji svému zeti. Když ten se jí uchopil, proměnila se náhle v lidskou ruku, na níž Líčka s hrůzou zpozoroval dva prsteny, z nichž jeden své nevěstě Kateřině při zasnoubení

daroval. Sotva se svítalo, vstoupil mlynář a pravil: „Mojí manželce stala se této noci nehoda; nemocná a krvavá přišla domů.“ Přibík i Líčko vrazili do světnice, v níž žena ležela; ihned poznali ji a ona je. Uleknuta zakryla si oběma pažema obličej — na jedné scházela ruka. V tom rozlétly se dvéře a Guntram s Toletou vstoupili do pokoje. „Pamatuješ se ještě — jizlivě promluvil stařec k Přibíkovi — na těch 150 marek, pro něž jsi mne chtěl dáti na hranici upálit? Tehdy přisáhal jsem ti pomstu a to pomocí tvých dětí. Já jsem to byl, jenž ti ukradl dvouletého Bohumila; vychovali jsme ho jen proto, aby on prostřednictvím sestry své hanbu a neštěstí na hlavu tvou přinesl. Věz tedy, že on jest manželem své vlastní sestry a tato byla Toletou zasvěcena v čarodějství! Nyní můžeš na hranici, kterou jsi pro mne chystal, upáliti svou vlastní dceru. Jsem pomstěn, a teď, mistře pekla, náležím tobě!“ Tu nastal rachot, jakoby se mlýn bořil. Omráčení padli Přibík, Líčko a Bohumil na podlahu, a když opět vědomí nabyli, spatřili Guntrama a Toletu se zakroucenou hlavou mrtvy u svých nohou a Kateřinu mrtvou v posteli. Tu vzkřikl Bohumil. „Zločin, jejž jsem nevědomky spáchal, zavraždí i mne!“ na to vyběhnuv ven, skočil do hučícího kola.

S hrůzou spěchali Přibík a Líčko odtud. Sotva vykročili ze dveří, tu se všech stran vyšlehly plameny; několik jen minut stačilo, aby mlýn proměněn byl v jedinou hromadu popela. Přibík a Líčko vstoupili do kláštera dominikánského v Šumberku; onen zemřel již

za několik měsíců, tento teprv po letech požívavše oba pověsti světců. Místo, kde čarodějný mlýn stál, slulo ještě dlouho čarodějným mlýnem.

12.

Hrad Goldštýn.

Hrad goldštýnský zbudován byl ve 12. neb ve 13. století.

O vystavění hradu toho vypravuje se toto:

Ve 13. století žil hornictvím velmi zbohatlý Vlach, jenž byl otcem přeslíčné dcery, Goldiny jménem, která svým půvabem a líbezným chováním každého okouzlila, kdož ji viděl. Ký div, že se o ni ucházelo mnoho nápadníků. Konečně naléhal sám otec na dceru, aby se provdala za jistého benátského šlechtice. Pouhá myšlénka, že by měla náležeti muži, k němuž nepocítila ani té nejmenší náklonnosti, vzbudila v ní odpor, jehož se otec při své vždy tak poslušné dceři nikdy nenadál. Jelikož ale otec od svého úmyslu upustiti nechtěl, uzavřela Goldina s některými svými věrnými sluhy Vlašsko opustiti a krajinu vyhledati, kde by žíti mohla v odloučenosti od světa veškerého a skryta před pronásledováním. Jen zpěv ptáků a šumot horského vodstva měly oživovati osamělost obydlí jejího. Tak přišla se svými průvodci do nynější krajiny goldštýnské,

která tehdy byla hustými lesy porostlá. Říčka jakož i potok, jež se na jižním úpatí strmého kopce spojují, tvořily dalece slyšitelné bublání a lesní ptáci, v korunách mohutných borů a jedlí poletující, vydávali ze svých hrdélek přelíbezný zpěv.

„Po čem jsem dávno toužila, našla jsem konečně," pravila Goldina ku své družině, zde budeme bydleti." — Na to dala vystavěti na onom strmém skalisku hrad, jenž dle ní nazván Goldinek (zkráceně Goldek) a teprv později Goldenstein.

Zatím pátral její vlašský nápadník po pobytu Goldininým, až ho i vyslídil. Vzdor tomu, že Goldina pro svou bezpečnost vše s největší opatrností zařídila, podařilo se přece Vlachovi, přestrojenému za poutníka, dostati se do tvrze, kde byl několik dnů hostem. Bohatými peněžitými dary získal pro sebe některé hradní sluhy a mohl tudíž provésti dávný svůj úmysl: násilím zmocniti se vroucně milované dívky.

Při vycházce mimo hrad byla Goldina napadena a unešena domnělým poutníkem a to za pomoci jeho zbrojnošů, kteří k rozkazu svého pána poblíž hradu dleli. — Mezitím dozvěděla se o únosu své velitelky hradní posádka, která se hnala rychlostí blesku za lupiči a je také brzy dostihla.

Po delším krutém boji podařilo se jí Vlachy přemoci, jich vůdce se zmocniti a Goldinu neporušenou opět na hrad dovézti. Lstivému Benátčanu bylo za jeho odvážlivost pykati doživotně v hradním vězení.

Jelikož ale později tvrz četnou hradní družinu pojati nemohla, dovolila Goldina, aby si více lidí mimo hrad příbytky vystavěli, čímž dán základ ku pozdější osadě Goldeku (Goldensteinu), v jehožto okolí po delší dobu dolováno na stříbrnou a zlatou rudu.

13.

Petřín (Peterstein).

Až do věku šestnáctého století neměl Petřín ještě žádného jména. Jenom vrchu homolovitému, na němž spočívá, říkalo se „Vysoký hřbet“. Tu stalo se na začátku šestnáctého století, že živý ruch tehdejší reformace luterské vnikl také do kláštera, jenž druhdy stával ve Spiklicích, na úpatí Králické sněžky.

Jedna z jeptišek tamnějších, jménem Cecilie, oblíbila si malíře, Petra Hagenbacha, opravou klášterních a kostelních obrazů zaměstnaného, odhodlala se posléze zrušiti řeholní slib a s milencem svým uprchnouti do ciziny. Ale věc vyzradila se záhy a oba zběhové všude jsouce stíháni a pronásledováni vyvázli jen stěží, až pak po útrapách mnohých a svízelích, hladovi jsouce a vysíleni, tuto teprv na Vysokém hřbetě, pod ochranou skalou mohli oddechnouti si a odpočinouti. Odtud dále prchajíce údolím lesnatým, kde nyní

Karlovy lázně se pyšní, dostali se konečně až do Vrbenska. Tam v jedné obci přestoupili oba na protestantskou víru a dali se sezdati. Hagenbach přestěhoval se později do Drážďan a získav si vlohami svými přízeň mistra Lukáše Kranacha, ba i samého kurfirsta saského, byl tou dobou malířem velmi vyhlášeným. Ještě nyní ukazují se mnohé obrazy Hagenbachovy. Tomuto Petrovi Hagenbachovi tedy ku cti prý byly balvany, na Vysokém hřbetě nakupené, od protestantů XVI. věku pojmenovány Petřínem.

Avšak nezdá se, že by tak bylo. Mnohem více podobá se pravdě, že název řečený pošel od sošky sv. Petra, kterou druhdy na skalisku postaviti dal nějaký katolík zbožný — nebo protestanté zvláště dříve soch svatých nemilovali valně — a kteréžto sošky, třebas nyní po ní již nebylo stopy žádné, posud jsou ještě památníci.

14.

Čarodějné reje na Petříně.

Neobyčejného věhlasu, ač velmi smutného, dostalo se Petřínu v dobách následovavších po bitvě bělohorské.

Tehdy i v tichých jinak krajinách pradědských živo bylo a dusno. Obyvatelé obcí

tamnějších, dříve vesměs nekatolíci, násilným způsobem donucováni jsou, aby dali se na víru katolickou, jakož i jinde dálo se ve vlasti naší.

Než tuto u horalů statných protireformace nalezla odpor netušený. Lid i odbojně proti vrchnosti své povstal, aby uhájil víru po předcích zděděnou. Arci, když hlavní náčelníci vzpoury trestáni byli na hrdle, tu lid vzdal se konečně dřívější víry a přijal katolictví. Ale namnoze dálo se tak jen na oko. Mnoho bylo horalů, již potají scházeli se k náboženským cvičením protestantským. A schůzky takové konány byly hlavně při odlehlém, opuštěném Petříně, kde k horákům pradědským častěji přidružovali se protestanté slezští a je domluvou posilňovali, vytrvati při náboženství pronásledovaném.

Rozumí se, že shromáždění řečená odbývala se velmi skrytě, nejvíce za nočního šera; a nebylo tudíž divu, že v době tak pověrečné a zatemnělé proskakovati počala posléze pověst, že na Petříně za jistých nocí sletují se čarodějnice a ďáblové, by tam rejdy své tropili.

Ale ještě jiný původ měla pověst ta. Před bitvou bělohorskou celá téměř krajina pradědská na moravské straně Sudet patřila pánům ze Žerotína, kteří mimo jiné chudobnému lidu tím poskytovali výživy hojné, že zaměstnávali jej v četných báních, v nichž dolovalo se na stříbro i na zlato. Když však po bitvě na Bílé hoře Žerotínové statků ponejvíce zbaveni jsou, zašlo dolování ono úplně. Protestantští horníci vystěhovali se do Němec, a domácí lid nádennický, nemaje více dřívějšího zaměst-

nání, tísněn byl odtud chudobou náramnou. Nouzí a bídou jsouce puzeni, hodlalí mnozí hornictví zašlé vzkřísiti na vlastní vrub; avšak nedovedli ničeho, poněvadž nedostávalo se jim vědomostí ku báňským podnikům nevyhnutelně potřebných. Tu připadli někteří na myšlenku, pomocí prostředků čarovných dopátrati se zlatých a stříbrných pokladů, jež v sobě chovají Praděd a okolní velikánové horští. Jmenovitě pak při rozkřičeném Petříně častěji hledáno zlato zaklínáním, svěcenou křídou a pruty kouzelnými. Arci nadarmo. Ale pověrečné pokusy tyto oněm nesmyslným pověstem o Petříně velmi vydatné poskytovaly potravy.

Konečně vykládáno tolik o čarodějnicích a jejich neřestech páchaných na Petříně, že chopili se věcí vrchnostenské úřady a zosnovaly z ní proces hrdelní, který vlekl se mnoho let a stál devětatřicet životů ubohých lidí. Není tu místa zmiňovati se o celém řízení úředním dopodrobna, jest ono hanbou tak velikou, že na ni Moravan upřímný vzpomíná si jen nerad. Ale k vůli kuriositě dlužno zmíniti se o některých podrobnostech přece.

Líčení pře dělo se na zámku v Losíně a tamtéž podle rozsudků vykonány popravy. Z Olomouce přivolaný soudce, který proces celý řídil a dával mu právnické sankce, byl advokát Boblig, šibal to probnaný, jenž ne tak ze hlouposti jako ze zištnosti k těmto a jiným přím podobným za nástroj se propůjčil. Boblig byl celého dvoru soudního předsedou. Přísedícími soudci byli: vrchnostenský hejtman, důchodní (!), purkrabí, správce hutí (!)

a polesný (!). Kat tehdejší jmenoval se Jakub Háj, ač žertem obyčejně říkali mu „mistr Jokl“. Muž tento velmi mnoho vrstevníkův a krajanů svých sprovodil na onen svět jak mečem a ohněm tak oprátkou a účty „za práci“ jeho dosud se zachovaly. Netřeba podotýkati, že málo těch nevinnými uznáno, již pro nějaké podezření nebo naříknutí před soud onen byli pohnáni. Všickni téměř vyhlášeni jsou čarodějníky nebo čarodějnicemi a upáleni na hranicích.

Tak tehdy řádila u nás zatemnělost a pověrečnost bezedná! I jest věru zadostučiněním pranepatrným, jež prokazujeme oněm losínským obětem hlouposti lidské, když si jména jejich tuto uvádíme na paměť.

Dne 7. srpna r. 1679. za živa jakožto čarodějnice upáleny byly: Maryna Šuchová, vdova, Dorota Groerová, obě z Teplic, a Marie Züllichová, mlynářka z Vikýřovic. — Dorota Davidová umřela dne 24. května téhož roku v katovně při tortúře. Když však upalovány jsou jmenované tři ženy nešťastné, vyhrabali polozetlelou mrtvolu Doroty Davidové ze hrobu a taktéž hodili na hranici. — Dne 5. dubna r. 1680 staty a pak upáleny json: Zuzana Štubenvollová, choť nadsklepního, a Anežka Koppová, obě z Losína, Maria Petrová, správcová z Janušova, Anna Töblová z Klepáčova a Barbora Kühnlová, farská kuchařka z Rajtnhavu. — V srpnu r. 1680. rovněž pro čarodějství za živa upálili: Dorotu Biedermannovou, choť lékaře, Barboru Göttlichrovou, papírnici, a Kateřinu Rabovskou, vesměs z Losína. — Dne 14. listopadu r. 1680. při tortúře

duši vypustila Barbora Lorencová z Losína. — Dále za živa upáleni byli dne 10. července 1681. Jan Štubenvoll, nadsklepní, Barbora Drechslerová, hospodská, Barbora Rottrová, všickni z Losína, a Anna Rychtrová, kostelnice ze Žibřidovic; — dne 4. května r. 1682.: Jan Axmann, rychtář ze Sobotína, Markyta Proklová z Teplic, Barbora Šimonová z Rapotína a Dorota Rottrová ze Žibřidovic; dne 18. listopadu r. 1683. Dorota Axmannová, rychtářka ze Sobotína, Kristina Ottová z Teplic, Alžběta Mózrova, farská kuchařka, Rózina Biedermannová, obě z Losína, a Rózina Šaubrtová. „A poněvadž tuto ve vězení obtěžkal", stať jest šerhovník Šimon Frydrych z Losína. Dále pro čarodějství smrt na hranici vytrpěli: dne 13. října r. 1685. Kristina Frydrychová, Eva Krušová, Helena Balcárová, rychtářka, a Kateřina Wintrová, farská kuchařka, všecky z Rapotína; — dne 9. května r. 1686. Anna Göhlová a Uršula Klugová, krejčířka, obě z Rapotína, Anna Bartlová a Valentin Klapper z Bohdíkova. R. 1686. posléze napřed oběšeny a pak spáleny jsou: Uršula Braunerová, Barbora Hauenšildová, hospodská, a Barbora Šarfová, bednářka, všecky z Losína, jakož i Uršula Kolbová, rychtářka z Petrůvek.

Jak vidno, pohlaví ženské nepoměrně hojněji z čarodějství bylo podezříváno. Ale zároveň jest na bílední, že odsouzenci nebyli z nejchudobnějších, což snad prohnaný zištník Boblig dobře uměl vypočítávati; nebo jmění obětí upálených obyčejně se konfiskovalo.

Týž Boblig předsedal podobnému soudu, jemuž čarodějnice a černokněžníky ze Šum-

berka a okolí souditi naporučil kníže Karel Liechtenstein Tu mezi jinými ubožáky spáleni jsou jmenovitě Kašpar Sattler, purkmistr, a jeho choť, jeden radní, tři ženy radních a mnoho jiných.

Tenkráte také v Šumberku odsoudili a později, totiž dne 18. září r. 1685., v Mohelnici upálili osvíceného děkana, Krištofa Lautnera, jenž byl i doktorem práv a zvláště ve vědách přírodních vynikal učeností neobyčejnou. A tehdejší farář rymařovský, podobněž učený P. Jan Pabst, jen útěkem kvapným ušel osudu podobnému.

15.

Poklady v zámku šternberském.

V pondělí o letnicích procházel se hošík, jménem Edvard, po trávníku, který se rozkládá na severní straně starobylého zámku šternberského. Náhodou pohlédl na zemi a spatřil překrásné, posud nevídané kvítko. Utrhnuv je, dal si je za klobouk. Sotva tak učinil, uviděl křišťálový palác, v němž na zlatém trůně panna krásy neobyčejné seděla; ta s čarovným úsměvem pobídla Edvarda, by přistoupil blíže.

Hoch vzmuživ se, šel se zázračnou pannou v podzemní síň. Klobouk svůj ozdobený kouzelným kvítkem zanechav u dveří, kráčel

v před, osluněn jsa leskem a třpytem. Šírá, prostranná síň ozářena byla totiž tisíci lampami, jichž světla zrcadlila se v nesčíslných drahokamech a ryzím zlatě. Vybídnut byv luznou vílou bral Edvard z bohatství, až si všechny kapsy zcela naplnil. Když chtěl odejíti, připomenula mu víla, by na to nejlepší nezapomenul. Na radu tu hošík se poohlédl vůkol a uviděv krásně třpytící se drahokam, vstrčil jej do kapsy; ten se mu zdál býti nejvzácnějším ze všeho nashromážděného bohatství. Na to ubíral se ven. Opět připomenula mu víla, aby na to nejlepší nezapomínal. Na slova ta stanul Edvard opět. Neznamenaje však, že by něco opomenul sebou vzíti, vzdaloval se rychle. Před východem uslyšel zase táž slova, která jej již děsila, a proto spěšně ze síně vyrazil. Třeskotem uzavřela se vrata a polekaný hoch omráčen klesl k zemi.

Když nabyl vědomí, cítil bolest na patě; mimo to pohřešil klobouk s divotvorným kvítkem.

Tu připadlo Edvardovi na mysl, že toto kvítko bylo snad tím nejlepším. Bylo však už pozdě; báječný zámek zmizel na vždy.

16.

Chuďasova kletba.

Mezi Dvorcem a Budišovem nachází se na návrší po okolní krajině všeobecně známý propadlý zámek „Vildštýn“, též „pustý hrad“ zvaný.

V tom hradu sídlil kdysi hrozný rytíř, který rozkázal na několik měsíců chudého kmeta vrci do hradního vězení proto, že ubožák si dovolil uhoditi divokého vepře, jenž mu osení a zeleninu v zahradě ničil.

Jednoho dne dal si rytíř ubohého vězně předvésti; po delší dobu s radostí dlely oči jeho na přežalostné postavě starcově, zahalené bídnými cáry. Na to sdělil starci, že za chvíli bude míti sám příležitost na statném zvířeti zvěřinu loviti. K rozkazu zuřivého soudce předveden obrovský jelen, jemuž kol parohů zadrhnut provaz. — Mrazivý, smrtelný pocit projel tělem odsouzence.

„Pane“, žebronil tichým a chvějícím se hlasem, „nelekám se smrti; vždyť v temném hrobě naleznu pokoj, po němž duše moje prahne. Vyslyšte jedinkou prosbu, kterou k Vám ubohý odsouzenec vznáší! Dovolte mi před odchodem na věčnost přijmouti tělo Páně, poslední posilnění, které mne zohaveného v síň věčného pokoje doprovoditi má.“

Jaká byla odpověď? — Ďábelský posměch. Kmet jej slyšel. Šílená hrůza zmocnila se ho, zoufalství rozdírá ztrýzněné srdce jeho a vynaložením poslední síly své metá svému mučiteli ve tvář kletbu; dle té má ukrutník již následujícího dne před západem slunce svůj ohavný život skončiti a až do dne věčné odplaty každé noci loviti, při čemž vždy ať pekelných muk zakouší. — Odpověď na to bylo uhození pěstí ve tvář.

Rychle ovinuto lano kol hrudi ubožákovy a připevněno na hřbet divokého běhouna. Ten uhání s nezvyklým břemenem v děsných skocích do lesa, jsa štván psy a myslivci. — Vzácný to požitek pro majitele hradu!

Oř i jezdec skonali. — Tmavá mračna vystupují na obloze, temno vůkol; blesky se křižují a mohutná rána hromová — jako předehra nastávající události, ohlušila rytíře. Komoň jeho se zarazil — jest ochromen.

Střelou seskočí hradní pán na zemi a hledá ochranu v blízké skalní rokli. Zděšením ztrnulý spatří tu obrovského divokého kance, jenž naň — nezvaného hosta — se vší zuřivostí doráží.

Roznítí se zuřivý zápas. Mocnými, ale bezúčelnými ranami doráží rytíř po delší dobu na svého odpůrce, avšak cítí, že síla paží jeho mizí; smrtelná úzkost zmocňuje se ho — prchá. Brzy však ochabují jeho šlachy, veškerá síla jeho jest vyčerpána, klesá — a právě na tom místě, kde vykrvácel ubohý stařec, vypustil i rytíř svého ducha, rozsápán byv dravým zubem divokého zvířete.

Když půlnoc na údolí se skloní, viděti prý na komoni jezdce, jejž honí pekelná družina myslivecká. Jest to rytíř vildštýnský, kterého kletba starcova vždy každé noci z věčného spánku vytrhne a ho ku příšernému lovu nutí, k lovu, jenž mu není více potěšením, nýbrž strašlivým trestem.

17.

O zaniklém městě Bělé.

Jižně od Rudoltovic rozkládá se krásný les; v tom stávalo prý kdysi město Bělá. Za doby 30-leté války obléhali Švédové město, nemohli se ho ale zmocniti, jelikož se obyvatelé udatně bránili; proto od obléhání nepřítel upustil a od města odtáhl.

Tím stali se obyvatelé bělští zpupnými; ve své bujnosti poslali za Švédy vola, jenž měl kol rohů kužel lnem obvinutý a na něm lístek, jenž byl opatřen následujícím nápisem:

„Až kužel lnu volem spředen bude,
Tehdy Švéd města Bělé dobude!“

Rozhořčeni posměchem tímto, vrátili se Švédové zpět k městu, dobyli útokem Bělé a rozkotali ji úplně; podobně stalo se sousední obci Rudoltovicím.

18.

Kostel sv. Anny ve Staré Vodě.

Kdy křesťané počali sv. Annu ve St. Vodě ctíti a ji vzývati, nelze určitě udati; tolik však víme, že obec ta byla již v 15. století místem poutnickým. Příčina toho udává se v následující pověsti:

V kostele staro-vodském chová se totiž na dřevě malovaný obraz sv. Anny, která na levé paži drží své milostiplné dítko; obraz ten našel jakýs ovčák v duté jívě. Strom ten stál u malé, dřevěné kapličky, která byla zasvěcena sv. Jakubovi Staršímu, tam, kde se nyní rozkládá poutnický kostel.

Jak se obraz ve stromě octl, není známo; zajisté měl za účel povzbuzovati poutníky, aby poctěním nápomocné Matky vyprosili její přímluvu pro trpící a pomoci její potřebující.

Účelu toho dosaženo plnou měrou; sta lidí různého stavu a věku dochází tam ročně, a mnohým pomohla důvěra ve sv. Annu. Od r. 1617. bylo poutnické místo ve St. Vodě tak značně navštěvováno, že tamnější kněží jednotlivé poutníky v procesní shromažďovali a tato na místo poutnické vodili. Tak povstalo napřed procesní opavské a olomúcké, pak novojičínské, fulnecké, šternberské a mnohá jiná, až i okolní města a městečka příkladu toho následovala.

Zázračný obraz jest nad stánkem hlavního oltáře a jest zasazen ve stříbrný rámec. Jíva, v níž obraz ten nalezen, uchovává se posud v pokladnici staro-vodského kostela.

19.

Královská studánka u St. Vody

Nedaleko poutnického místa staro-vodského nalézá se tak zvaná Královská studánka, t. j. pramen, jehož nad křišťál jasná voda ani za největšího sucha nevysychá. Nad studánkou tou pne se kaple; voda ze studánky vede se rourou do nádržky vedle stojící. Téměř každý poutník dojde k studánce té, aby se občerstvil její vodou. Mnohý též nabéře si do láhve vody, která má býti osvědčeným prostředkem ku léčení chorob očních.

Název „Královská studánka“ obdržel pramen ten snad od jakéhosi polského prince, jenž se svou družinou po okolí honil. Trýzněn palčivou žízní, přišel náhodou k tomu pramenu. Napiv se dosyta vodou jeho, zvolal prý: „Věru, nápoj ten jest hoden krále!“ a tak přezděno pramenu „Královská studánka.“

20.

Zlatá lípa.

Cestujeme-li po staré spojovací cestě z Beroun do Budišova a dorazíme-li na kopec za Starou Libavou, jemuž se všeobecně říká Červený vrch, spatříme u cesty v čedičových rozvalinách starou, větrem rozcuchanou lípu, jíž přezděno „zlatá lípa.“ O původu jména toho vypravuje se následující:

Za doby sedmileté války obléhali r. 1758. Prusové pevnost olomouckou. Tehdy nastala mezi Prusy nouze jak o potravu tak i o střelivo, proto poslána z Pruska zásoba potravy i střeliva na 4000 vozech, které směřovaly přes Opavu k Olomouci.

Když doprava směřovala od Opavy k Jívové, byla mezi Novou Vískou a Domštátem napadena jenerály Laudonem a Šiškovicem. Zatím, co trval ryk válečný, podařilo se několika vozkům za povstalého zmatku z vozů, na nichž se vojenské pokladny nacházely, naplněné soudky zlatými mincemi ukořistiti a v okolí ukrýti.

Možna, že mnohý z těch vychytralců v ryku válečném zahynul, možna též, že i mnozí ukrytých pokladů více najíti nemohli, pročež nalézáno dosti často při orání vzdálenějších polí neb mýtění lesů od rolníků větší i menší množství zlatých neb stříbrných mincí

a snad mnohý rolník podobnými nálezy zbohatnul.

Za dřevních dob chodívalo z Beroun a okolí procesství do Vambeřic na pouť. Když as před sto roky berounské procesství v hostinci jisté pruské vesnice přenocovalo, nacházel se tamtéž jakýs pruský vysloužilec v podnapilém stavu, který uslyšev, že procesství jest od Beroun, nadával notně na tamnější krajinu, jelikož prý tam při šarvátce nejen o nohu ale i o poklad přišel. Ten snad v tamní krajině zakopal a nelze mu za příčinou jeho zmrzačení jej vyzvednouti. Poutníci nedali na slova, jak se podobalo, opilého žvanila; jen jakýs mladík z Beroun naslouchal řečem jeho pozorně. Ten si umínil stůj co stůj místo onoho skrytého pokladu vyzvěděti. Proto koupil vysloužilci hojně kořalky a připíjel mu statně; tím dosáhl svého účelu. Po statném popíjení stal se totiž starý vojín sdílnějším a pověděl mu, že on sám zahrabal bedničku naplněnou zlatými penězi, pod lípu, obklíčenou velikými balvany, stojící na nejvyšším bodu cesty z Beroun do Budišova vedoucí. Zároveň zařídal se svatosvatě, že by bohatě odměnil každého, kdož by ho k onomu místu zavezl.

Když se poutníci opět domů navrátili, nevzpoměl si již žádný na řeč vysloužilcovu, které beztoho nikdo nevěřil; jen mladík, jenž si dopodrobna místo zapamatoval, pátral po pokladu. Brzy našel lípu a po delším kopání též poklad. Od oné doby sluje lípa na Červeném vrchu stojící „zlatou lipou“.

21.

Zříceniny hradu medlického.

V soudním okresu šternberském, poblíž moravsko-slezských hranic, leží malá osada Medlice, která do 15. století byla městečkem; válečnými nehodami klesly však Medlice na nepatrnou vesničku. Na blízkém návrší pněl kdysi hrad, jejž měl r. 1275. v držení Ludvík z Medlic; r. 1560. ležel již v rozvalinách.

Jak pověst hlásá, žili všichni držitelé hradu toho v přátelství s pány blízkého hradu Vildštýna, z něhož viděti posud zbytky, byť i skrovné.

Majitelé obou hradů byli za časů těch jako loupežní rytíři a zbojníci rozhlášeni; proto podnikány časté útoky nepřátelské na jejich hrady, při nichž si obapolné pomoci poskytovali. Zpráva o útoku dávána z jednoho hradu na druhý pomocí jakéhos zvonídla. V tehdejší době byla totiž celá krajina hustým lesem porostlá; lesem tím veden byl drát od jedné hradní věže ke druhé a na obou koncích jeho byly připevněny zvonce, které při zatahnutí drátu zvonily. Drát ten byl u veliké výšce na vrškách těch nejvyšších jedlí připevněn, a proto zůstal tajným nepřátelům obou hradů.

Nejvíce trpěli od Medlických obyvatelé Dvorce; proto podnikali tito časté útoky na tvrz medlickou, ale bezvýsledně. Při každém útoku byli totiž vzadu napadeni od Vildštýn-

ských a takto přinuceni od obléhání hradu upustiti a s nepořízenou domů odtáhnouti.

Věžník věže medlické, příjmím Veverka, oznámil pomocí zmíněného zvonidla každý útok občanů dvoreckých v čas rytíři vildštýnskému, jenž vždy se svými zbrojnoši Medlickým ku pomoci přispěl.

Jednoho dne pohrával si jistý mladík s ochočenou vranou na výšině, která se nachází mezi medlickým a vildštýnským hradem. Ptáka vyhazoval do výše, odkud se vždy vrátil k mladíku usednuv na ruku jeho. Náhodou podíval se jinoch vzhůru a spatřil natažený drát. To sdělil občanům dvoreckým, kteří teprv nyní chápali, proč vždy posádka z Vildštýna do zad padla, obléhali-li tvrz medlickou. Proto se ustanovili na tom, zrádný drát neškodným učiniti.

Aby úmysl svůj před nepřátely zatajili, usnesli se dne 1. května vymýtiti pod drátem místo a postaviti tam vysoký máj; též měla se na vymýtěném místě konati národní slavnost a za soumraku měl se někdo až do koruny máje vyšplhati a drát přeříznouti. Jak usneseno, tak i učiněno. Máj postaven byl již den před slavností, t. j. 30. dubna, a střežení jeho svěřeno kováři ze Dvorce, jenž požíval po okolí pověsti velikého siláka.

Medlický věžník, jenž se s hradní věže na postavení máje díval, umyslil si Dvoreckým vyvésti nějaký kousek, jen aby je pozlobil. K účelu tomu vzal s sebou pilu a ubíral se k místu, kde pněl do výše máj. Tam škádlil kováře velmi a přelstil ho tak, že z nenadání padl do hluboké jámy, z níž byl teprv příštího

dne svými spoluobčany vysvobozen. Mezitím, co se kovář v jámě nacházel, vyšplhal se Veverka na máj a do polovice jej ve značné výšce prořezal. Na to slezl a spěchal do hradu.

Příštího dne, prvního května, súčastnilo se veliké množství lidí národní slavnosti té. Jakmile se ale setmělo a hustá tma rozestřela své perutě po krajině, odvážil se jistý svižný krejčí na strom vylézti. Vzdor skřípání a praskání podařilo se odvážlivci vzhůru vylézti a drát přeříznouti. Když pak brzy po příhodě té Dvorečtí octnuli se s Medlickými ve sporu a jich hrad obléhali, počínali si při díle tom s velikou opatrností a ostražitostí. Obležení hradu mělo se díti v noci za husté tmy. Když jedné tmavé noci obyvatelé hradu ve tvrdý spánek byli pohříženi, hnáno útokem na hrad. Věžník chtěl jako obyčejně podati zprávu o útoků Dvoreckých Vildštýnským; k nemalému leku svému znamenal ihned, že drát není více natažen, že jest přeříznut.

Zuřivý boj nastal nyní mezi Dvoreckými a hradní posádkou; sám hradní pán, jenž tehdy byl velmi churav, sebral veškeré své síly a bojoval udatně v čele své družiny; podlehl však v malé chvíli dvoreckému kováři, jenž jej sekyrou k zemi srazil. Věžník Veverka střílel s věže po útočnících a zabil onoho mladíka, jenž byl objevil drát nyní pro hrad tak osudný.

Po přemožení a porubání hradní posádky zapálili Dvorečtí tvrz a Veverka, jediný posud zbylý obhájce hradu, nálezl v plamenech svůj hrob.

Vildštýnští teprv nyní, ohnivou září upozorněni, spěchali Medlickým ku pomoci; bylo jim ale s nepořízenou odtáhnouti.

22.

Rabštýn Švédy obléhán.

O bývalém hradu rabštýnském, jenž nyní leží v ssutinách, koluje v ústech lidu tato pověst:

Švédové obléhali již po delší dobu přepevnou tvrz rabštýnskou, která strměla na nepřístupné skále; obrovský, vzhůru strmící, dutý, kamenný balvan byl jí věží a proto byl i hrad nedobytným.

Obléhání trvalo příliš dlouho a potravy bylo již na mále. Z té příčiny přemýšleli obležení, jak by se nepřítele sprostili.

Konečně připadla jim na mysl tato lest, jež se i osvědčila:

Tajná chodba z hradu vedla do údolí, jež tvoří říčka kol hradu tekoucí. V říčce té podařilo se některým zbrojnošům chytiti pěkné pstruhy, které připevnili na tyče a tyto opět postavili na cimbuří. Když to nepřítel uviděl, naznal nemožnost dobýti hradu vyhladověním, pročež upustil od obléhání a s nepořízenou odtáhl.

23.

Hrad Sovinec.

O založení hradu Sovince, kdysi přepevné a důležité tvrze, koluje mezi lidem tato pověst:

Za časů narození Krista Pána stával prý již zámek na témž místě, jehož držitelé byli páni z Rabštýna a Stralek (hradu dávno zaniklého, jenž nedaleko Rymařova stával). Pán z Rabštýna slyšel o divech, jež konal Kristus; za příčinou své choroby odhodlal se na cestu do Palestiny, aby si tam od Spasitele uzdravení vyprosil. Té milosti nedosáhl, jelikož došel do Jerusaléma právě v den ukřižování Krista, jemuž byl přítomen. Z Palestiny podal svým bratřím zprávu o tamnějším velikém zatmění slunce jako i o dalších divech, které se při ukřižování děly.

Téměř totožná jest druhá pověst s první. Dle té panoval snad na hradě bratr pontského Piláta, který mu na Sovinec sdělil neobyčejné příhody při ukřižování Spasitelově a dotazoval se ho, zda-li to děsné zatmění slunce i v té krajině bylo.

24.

Švédové před sovinským hradem.

Když Švédové poprvé hrad Sovinec obléhali a marně své síly mrhali na přepevných zdích hradních jako i udatnosti obležených, ustanovili se konečně na tom, že posádku hradní vyhladověním ku vzdání se přinutí.

Za tou příčinou zastavili všechen dovoz; opatření toto, ač bylo chytře promýšleno, mělo v zápětí pouhý posměch hradních obyvatelů, kteří se zaopatřili tajnými východy vždy vším, čeho se jim dříve nedostávalo. Když velitel hradních obhájců Augustin Osvald z Lichtenšteina slavil své jmeniny, zaslal prý do švédského táboru zásobu pečené drůbeže a vína. Na to prý pravil švédský velitel: „Mají-li ti tam nahoře k jídlu takové pečinky a k pití tolik vína, kdy tedy dojde na maso hovězí?“

Na to obležení hradu zrušeno a Švédové odtáhli za hlučného jásotu hradních obyvatelů.

25.

Pověsti z okolí Sovince.

Jižně od Sovince strmí kopec, ku kterému se přimyká vápencové skalisko, nazvané „vílí dům“.

O skalisku tom kolují mezi lidem tamnějším tyto pověsti:

1. Nedaleko vílího domu v ovocné zahradě dlel za noci jistý člověk, aby zralé ovoce střežil. O půlnoci uzřel na vílím domě vzplanouti jasnou zář a zároveň uslyšel chřestot, jenž se podobal řezání pily. Leknutím a hrůzou pojat, utekl domů. Příštího dne zašel si do vílího domu, aby pátral po zjevu minulé noci. Vše ale bylo marné, neboť ničeho nevyslídil.

2. Za nějakou dobu po události té sbírala jakás chudá stařena ze Sovince roští poblíž vílího domu. Když již s dostatek chrastí nasbírala, hodlala s nůší dříví odejíti domů; tu ale zahlédla as tříleté dítě na skalisku dřepěti. Zdálo se, že sychravá mlha je mrazí; neboť třesouc se, úsilovně se namáhalo, aby své malé údy chatrným oblekem přikrylo. Svou nápadně velikou hlavu podpíralo kolenama. Stařena jsouc útrpností jata, kráčela k opuštěnému stvoření, aby zvěděla, komu z vesnice náleží a jak se na skalisko dostalo. K svému největšímu podivení byl to jí zcela neznámý hošík, kterého po několika otázkách,

jež pouze žalobným kňouráním zodpověděl, s sebou domů vzala, aby jej v teplé světnici hovornějším učinila. Když ale pečlivá stařena po nějakou dobu v jízbě seděla, starostlivě přemítajíc, co by s cizím hochem počíti měla, zavznělo zvenčí hlasité volání „Hylare!“ „Hylare!“ načež chlapec z lavice čile vyskočil a k největšímu ustrnutí stařeny za hlučného smíchu ze světnice vyběhl. — Byl to škádlivý šotek — jeden z obyvatelů vílího domu.

3. Dva osadníci ze Sovince vyšli si k půlnoci na své polnosti na pokraji lesa Cirlovického ležící, aby je od škody zvěře chránili. Oba měli s sebou ručnice a uschovali se v mělké rokli, která tvořila hranici mezi jejich polnostmi a lesem. Strávili tu krátký čas, dívajíce se pátravě kolem, a uzřeli najednou obludu, jež do lesa s takým hřmotem se hnala, že nemysleli jinak, než že stromy budou zároveň vzniklým vichorem z kořene vyvráceny a na zemi povaleny, ačkoliv dříve se ani lístek na stromě nehýbal. Hluk ten, vždy tišší, táhl se až k tmavé rokli, kde zcela zanikl. Na to ihned slyšeli oba lidé na blízké lesní cestě dunět zemi pod kopyty koňů, že domnívali se, jakoby veliký zástup jezdců k tmavé rokli cválal.

Sotva se oba muži z prvého leku probrali, počal děsný rej ten znova. Jakmile vše utichlo, odebrali se na smrt polekaní s příšerného místa.

26.

Zpustlý zámek.

Nedaleko Ondřejova v tak zvaném Mlýnském lese (Mühlwald) jest viděti na strmé skále posud pozůstatky zámku, jemuž se říká „zpustlý zámek“; v tom dle pověsti bydlela Sidonie Heidenreichová. Ta byla dcerou jistého mocného hraběte z Tyrolska. Za příčinou nehodného poměru, jejž s jedním sluhou udržovala, byla otcem z hradu zapuzena, později ale zakoupil jí část panství rabštýnského a dal jí tu vystavěti zámek. Nikdy nesměla se Sidonie osměliti, aby zavítala ke dvoru svého otce. Ve smutném odloučení bylo jí žití skončiti.

Za tehdejší doby postavili téměř výhradně protestantští obyvatelé „Horního města“ tam luteránskou modlitebnu. Tu i Sidonie dala, aby alespoň částečně odpykala poklesek svůj, postaviti katolický chrám. Rok po úmrtí jejím 1542. byla stavba dokončena. Sidonie v závěti nařídila, že mrtvola její pochována býti má pod vchodem do kostela, aby se po ní nehodné šlapalo. Na rov zasazený náhrobní kámen hlásil po časy jméno její; nyní ale jest s něho každá stopa setřena.

Pod kazatelnou v kostele Hornoměstském spatřiti možno posud relief s tímto vypsáním:

„Anno domino 1572 den 15. October die edle . . . Frau Sidonia Heidenreich m. . . .

von Fell . . . dem . . . Gottentschlafen . . . das. Gott genedig sey hie u dort in Ewigkeit. Amen.“

27.

Bradlo.

O původu Bradla bájí lid vůkolní, veden jsa čilou a básnivou obrazivostí, pověsti tyto:

Muž jakýsi ďáblu duši svou zapsal za tou podmínkou, že za jedné noci a to dříve, než kohout zakokrhá. v místech, kde Bradlo strmí, vystavěn bude hrad pevný a nedobytný. Ďábel slíbil, že tak se stane; sotva pak noc roucho temné rozestřela po krajině, děsný ve vzduchu nastal shon. Čert svolal veliké množství rohatých svých soudruhů, se strašným chvatem měl se k dílu. Se všech končin skaliska a balvany snášejíce, jali se zlí duchové na místě určeném zakládati a stavěti hrad nevídaný: kde jaká skála na horách okolních vyčnívala, silou obrovskou jest odtržena a zanesena na Bradlo rychlostí větru.

Stavba se dařila očividně. Již zdi pyšně se nesly do výšky, již cimbuří dohotoveno, již i věž mohutná nad novým hradem vyčnívala ke blankytu nočnímu. Jen ještě sem tam na místech jednotlivých bylo leccos dodati, by hrad zváti se mohl nedobytným.

Tu však nenadále v osadě blízké kohout zapěl a ďábel a všecka jeho družina prokletá svíjeli se a vztekem řvali zběsilým. Lhůta určená byla vypršela, podmínka nebyla vyplněna a kořist ušla peklu.

Jakmile ozval se kohoutí hlas, ustali ďáblové okamžitě stavivo snášeti a každý z nich upustil balvan tam právě, až kam s ním té chvíle byl doletěl.

Když rozbřesklo se ráno, s úžasem lid uzřel hrad veliký, ale nedokončený a kolkolem kamení stavební i skaliska celá rozmetaná. Žeť pak hrad zbudován byl mocnostmi pekelnými, nikdo neodvažoval se v něm bydleti; takto časem zdi strmé rozpadaly prý se v ony zříceniny, které viděti dosud

Na severní straně Bradla z pod nakupených balvanů viděti otvor jakoby puklinu, která dovnitř skaliska se ztrácí. Ode dávných dob lid si vypravoval, že tudyto lze vniknouti do prostranných komnat hradu zasypaného, jež naplněny prý jsou poklady báječnými. Avšak puklina jest tak těsná, že tělu lidskému nestačí, ba sotva ramě jí proleze. Ovšem vypravováno druhdy také, že prý na den sv. Filipa a Jakuba v samou půlnoc skály na hodinu se rozestupují a průchod dávají dovnitř. Než, kdo v takovou dobu odvážil by se podzemní pouti?

A přece činu takového prý se odvážila vdova jedna chudá z Veleboře blízké, když nouze a bída dohnaly ji téměř k zoufalství. Plačky, klučíka pětiletého tisknouc v náručí, první noci květnové vydala se na cestu a dlouho lesem bloudila za mdlého svitu měsíčního.

Konečně uzřela Bradlo před sebou a právě od hradčanského kostelíka zavzněla hodina dvanáctá.

Tu země prý zaduněla děsným praskotem, že dítko křečovitě ručičkama objalo matku kolem krku a počalo zděšeně křičeti. Ale žena nelítostně odtrhla dítě od sebe, uložila stranou a jako beze smyslů hnala se do průchodu, který tu z nenadání před ní otvíral se do podzemí.

Dlouho těkala a bloudila žena chodbami temnými; ale pokladů hledaných nebylo nikde. Zklamána všecka a zkormoucena jsouc konečně se vracela. Došedši ku východu ohlížela se po svém jedináčkovi. Ale běda! dítěte tu nebylo. Strach pojal matku nevýslovný: běhala po lese, volala, lomila rukama, než nadarmo. Tu připadlo jí na mysl, zdaž dítě dříve již nevběhlo za ní do bludiště skalního; jako šílená tedy hnala se nazpět ku Bradlu. Avšak přeběda! Skály již opět byly se zavřely. Z pod balvanů viděla nepatrnou jen skulinu, z níž ozýval se úpěnlivý hlas dítěte.

Drvař jeden po několika dnech matku našel mrtvou pod Bradlem. Od té doby skála více se neotvírá. Toliko tklivý dětský pláč prý slyšeti vždy za první noci májové.

28.

Brníčko.

Komukoli popřáno jest poohlédnouti se v okolí zábřežském, navštíviti neopomeň blízké zříceniny hradu Brníčka, dějinami i pověstmi památného.

Dole pod kuželovitým vrchem bělá se výstavná, přívětivá dědina Brnné a témě vrchu pokrývají chmurné trosky slávy dávné, trosky to hradu Brníčka. Němo a trudno zírají do kraje roztrhané ony bašty a zdi porouchané, mimovolně zabloudí duch náš v dalekou minulost, kdy bašty i zdi ty ještě nádherou slynuly i leskem.

Všecek život, všecka nádhera zmizela odtud, štěbotem kavek jen a skřehotem ostříží poletujících ozývají se prostory, které dunívaly někdy břinkotem zbraní a zaznívaly přípitky pohárů stříbrných. Ale když ostříži a kavky zaletí do blízkých lesův, tu zdá se ti, jakoby rumy šedé vykládaly šeptem o dobách minulých.

Brníčko nejdříve vystavěno bylo ve století třináctém. Za Karla IV., otce vlasti, sídleli na hradě bratří Imram a Michal z věhlasné rodiny Kunštátů pocházející, kteří však roku 1377. veškeré panství rytíři Mikuláši Moravovi z Otaslavic prodali. Ku panství tomu patřily tenkráte mimo městečko Brnné ještě:

Nedvězí, Kamenná, Rohle, Obědné, Benkov, Medlísk a Strubšín.

Mikuláš z Otaslavic umřel nezanechav po sobě dědiců, načež páni hradu po delší dobu střídali se neustále. Za válek husitských stáli rytíři z Brníčka na straně katolíků, pročež husité několikráte krutě na hrad doráželi, avšak dobýti ho nemohli.

Roku 1447. přešlo Brníčko koupí do rukou Jana Tunkla, pána na Zábřehu, jenž takto dvě značná panství v jedno spojil a ihned Tunklem z Brníčka nazývati se počal. Jeden ze Synů Jana Tunkla, Jiří Tunkl, pověstí zachoval se v památce lidu podnes.

Již za časů pradávných vlnily se totiž ony rybníky ohromné na pravém břehu řeky Moravy, mezi Zábřehem a Lesnicí, které teprv před nedávnem vysušeny jsou. Za časů našeho krále Jana Lucemburského, otce to Karla IV., následkem strašných lijáků hráze některých rybníků se protrhly a nížiny záplavou zpustošeny kolkolem. Nával povodně byl prý tak hrozný, že jedna celá vesnice, Závořice zvaná, zmizela ve vlnách. Stála prý v těch místech, kde před nemnohými lety ještě se leskly závořické dva rybníky; lid pak si vykládá, že někdy na samém dně jednoho rybníka kus kostelní věže závořické i s křížem lze bylo viděti. Od roku 1447. patřily ony rybníky k Brníčku.

Řečený již Jiřík Tunkl z Brníčka byl prý velikým milovníkem rybářství a také poddané své všemožně k tomu měl, by buď lovením ryb, buď pletením sítí se zabývali.

Právě tenkráte počala se vysoká hráz mezi oběma závořickými rybníky trhati a okolní lid obával se povodně nové. Tu připadlo rytíři Tunkovi na mysl, aby všecky hráze rybniční silnými zděmi dal nahraditi. Nemilosrdně hnal poddaný lid do práce, krutě každého trestal, kdo pracovati se vzpečoval, až vše bylo dokonáno. Ale lid utýraný proklínal krutého pána svého, a Tunkl netěšil se dlouho dílu svému. Zemřelť brzo potom velmi náhle.

Choť jeho přetěžce nesla ztrátu milovaného manžela. Jednou bědujíc v pozdní době večerní — tak pověst lidová hlásá — bloudila na blízku závořických rybníků. I spatří zděšena nad temnou hladinou vodní chotě svého, an zapřažen jsa táhne za sebou ohnivý pluh. Oprati třímají zlí duchové a bičem Tunkla ženou ku předu pokřikujíce neustále: „Bijte toho Tunkla, až by voda žblunkla!“

Když se vdova ubohá probrala ze mdloby, volala na Tunkla, čím by duši jeho mohla ze drápů ďábelských vysvoboditi. „Jen tehdy vysvobodíš mne“, odvětil Tunkl, „každý kámen-li, z nichž poddaní moji v potu tváře hráze tyto vystavěli, tam vlastní rukou zaneseš, kde ležel dříve“. — Zjev zmizel a osiřelá zemanka několik let později umřela v klášteře.

Lid okolní podnes si vykládá, že ještě častěji noční dobou Tunkla bylo viděti nad rybníky.

Podobá se, že tento rytíř z posledních byl pánů, kteří na Brníčku sídleli a zemřeli; nebo v těch dobách vzal též hrad za své.

Když totiž vypukla záhubná válka mezi slavným králem Jiřím z Poděbrad a Matyášem, králem uherským, stáli rytíři z Brníčka věrně k zeměpánu svému. Za to Brníčko od moravských pánů katolických, kteří Matyášovi stranili, obléháno jest, dobyto ho a zúplna téměř rozbořeno. Stalo se tak bezpochyby r. 1490. Z listin současných alespoň tolik dočísti se lze, že léta 1510. Brníčko již po delší dobu v rumy leželo rozmetáno.

Od těch časů Brníčku lesk dřívější nevrátil se již. Jen jednou ještě na hradě, třebas již rozbořeném, živo bylo opět a hlučno, hlučněji snad než za dob rytířských, když před nedávnem v den sv. apoštolů našich, Cyrilla a Methoděje, národní tábor na hradě se konal a stateční obyvatelé osad blízkých i dalekých se sešli, aby na místě tom památném porokovali o některých potřebách vlasti a národa milého. Jindy však bývalo a bývá klidno a ticho na Brníčku i vůkol něho.

S temene hory hradní neviděti než hory a lesy, které v úzkém těsném kruhu vinou se kolkolem. Však právě tato uzavřenost údolí, v jehož středu památník strmí minulosti tak divné, neobyčejně působí na každého, kdo krajinku tu navštíví.

Poeticky zpracována jest pověst o Jiříku Tunklovi v básni nadepsané „Ďáblův pluh“ od Fr. H. Doubravy.

29.

Ďáblův pluh.*)

Dle pověsti ze Zábřežska napsal Fr. H. Doubrava.

Z klínu lesů k nebi trčíš vzhůru,
Brníčko, již ode dávných let,
čelo svoje v šedou halíš chmuru,
ve kraj dumně upíráš svůj hled.

Kámen za kamenem z boků padá,
mech a břečtan rány zakrývá,
když se bouře nese v les a lada,
nové rýhy blesk ti vyrývá.

Tak tu stojíš tiše, svědku dávný,
v šumu lesů upřádáš svůj sen
o těch dobách, kdy jsi stával slavný,
hlaholem kdy zněl jsi den co den.

Prchla sláva, v hrobkách páni leží,
jména jejich známe z bílých blan,
v jejich sídlo liják bije, sněží,
usoudil tak světa mocný Pán.

Ale posud, hrade dávný, zvučí
o nich mnohá se rtů lidu zvěst,
ve krbu když teplém oheň hučí,
když kraj celý v sněhu ukryt jest.

*) Brníčko, osada se zříceninami hradu, rozkládá se severovýchodně od Zábřeha na severní Moravě. Bližší zprávy laskavý čtenář najde ve spise „Hejtmanství zábřežské“ od Fr. Poštulky, tehdy učitele v Postřelmově, nyní nadučitele v Brníčku.

Kolem stolu sednou velcí, malí,
o Tunklovi vypravuje kmet. —
Kdys mou duší báje ony vály,
nuž, má písni, za nimi spěj v let.

I.

Kde se nyní v léta žhavém plání
moře vlní šelestivých klasů,
slyšet bylo do nedávných časů
rybníků šum, rybek zašplounání.

Ku Lesnici od zábřežských věží
rybníky se v slunka záři skvěly,
hráze špatné základy však měly,
spousty vod že zdržovaly stěží.

Přišla bouře, vichr kácel stromy,
liják lil se z těžkých, černých mraků,
každý ruce spínal s děsem v zraku,
blesky křížily se, řvaly hromy.

V tom — ó hrůzo! — v rozpoutaném jeku
příval vod se hrne v tichou vísku,
Závořice, v kalu, bahně, písku —
pohřbena je stopa po člověku.

Když den nový z lůna povstal hory,
zřel pán vodu, víska kde dřív stála,
slunka zář si na hladině hrála,
o zlé noci šepotaly bory.

Kmotr Klíma nocí kráčel kdysi
kolem rybníků po strmé hrázi,
díval se, jak měsíc stříbro hází,
vlnky z něho věnce splétaly si.

Slyš! — tu zvonku jako v dálce znění —
kmotr stojí — udiven kol zírá —
„Vždyť teď všude noc a tma jen čirá,
zde přec nikde kostelíka není?“

Úžas v hrudi s děsem se mu snoubí,
zvuk když letí z vody výš se dmoucí,
na dně tam, hle, křížek zříti skvoucí,
kostelík to skrytý v černé hloubi.

Pomodlil se kmotr, dál šel zase,
doma zjevil, co zřel na své pouti. —
Křížek viděl tam se zablýsknouti
leckdo ještě ve měsíčním jase.

II.

Dnes pan Tunkl na Brníčku
bouří, kleje, chasu volá,
s věže vidí, jak se v noci
rozlil příval koldokola,
zmizela ves Závořice —
snad to ďábla mámení?
Navždy skryta v kalné vodě
a s ní všechno osení.

„Hráze slabé povolily“,
pán rve v zlosti tmavou bradu,
rychle sluhy rozesílá:
„Zítra všichni přijďte k hradu,
nové hráze vystavíte,
však jste moji poddaní,
všichni pojďte bez rozdílu,
nestrpím já váhání!“

Krutý rozkaz letěl krajem —
vstalo ráno, lidu davy
stojí mlčky přede hradem,
stojí hlava vedle hlavy.
Kmet se s vnukem sotva plíží,
muž zde s celou rodinou —
těžké věru důtky drába,
na šíji když spočinou.

Vyjel pán a s chmurnou tváří
vedl lid jak sluhy k práci,
ku rybníkům stavět hráze,
která již se také kácí.
Slabá dlaň zde kámen nosí,
dítko, stařec, stařena,
a kdo klesá pod břemenem,
pod bičem hned zasténá.

Muži pěstě zatínají,
zrak jim plá a tváře hoří,
beze slova, bez ustání
dále pevné hráze tvoří.
Od rána až do večera,
až odzvoní klekání,
pana Tunkla krutá ruka
ku robotě pohání.

Když tam v chatě utýráni
zasednou si ku večeři,
mnohý ret tu kletbu šeptne,
oko k hradu pozaměří,
jinde zase žena ruce
spíná v tichém modlení:
„Necháš, Bože, beze pomsty
v takovém nás soužení?“

Den se za dnem stejně plouží,
stejně trpí ubožáci,
hráze pevné již se tyčí,
po těžké již bude práci.
Pán se chechtá, paní prosí:
„Zmírni přece břemeno!“ —
Namáhavou dlouhou prací
dílo již je skončeno.

Spokojen se v hrad pán vrací,
ku spánku se v lůžko klade,
usne tvrdo — těžké snění
nedá spáti ženě mladé,
s úzkostí se sotva rána
růžového dočeká —
a když pozří na manžela,
což se celá doleká!

S rudou tváří na svém loži
leží Tunkl beze hnutí,
zastihla jej ruka Boží,
duše padla v zahynutí.
Pohřben pán a paní bledá
na mše dává, modlení,
ale marně sobě hledá
poklidu a ztišení.

III.

Měsíc do kraje se bledou dívá tváří,
štíhlé věže hradu stříbří svojí září,
hrad spí tiše, všude klid a temnota,
jen tam v panském domě světlo blykotá.

Paní před obrazem svatým klečí zase,
na němž Matka Boží sladce usmívá se,
modlí se tu tiše, vzlyk je slyšet jen —
kdy pláč její stálý bude vyslyšen?

Dnes jí tesknost divná útlé srdce svírá,
ve myšlénkách trudných div div neumírá,
marně ret se modlí, nikde pomoci —
sama z hradu kráčí tmavé do noci.

Maně se krok její nese tam, kde hráze
sklánějí se k vodě černé v prudkém sráze,
hráze ony kleté, které bědný lid
ve robotě kruté musel postavit.

Noc dlí tichá v kraji, vítr ve rákosí
skotačivým vlnkám tiše šeptá cosi,
slyš! — tu s věže hradní temně hučí zvon —
půlnoc ohlašuje děsivý ten tón.

Paní beze hnutí nad rybníkem stane —
co to tamhle svítí, rudou září plane?
Světlo blíž se nese — Pane na nebi! —
tlupa ďáblů černých v něm se zašklebí.

S rykem po hladině ranou biče ženou
postavu, hle, jakous, celou zuboženou —
Bože, pomoz paní! — manžela to duch
šlehán ďábly táhne ohnivý ten pluh.

Rána sterá padá na shrbenou šíji,
ďáblové se šklebí, do noci tak vyjí:
„Bijte Tunkla, bijte, krutý byl to pán,
ať náš záhon celý v noci doorán!“

Paní sotva dýše, pak přec ducha ptá se:
„Jak tě vysvobodím z černých drápů zase?“
„Až odneseš sama“, zjev jí v odvět dal,
„každý kámen z hráze tam, kde dříve stál“.

Zablesklo se náhle nad vodními víry,
děsný zjev se ztratil, zápach cítit síry,
bledá paní ve hrad zpět se ubírá . . .
Odchází pak v klášter a tam umírá.

IV.

Večer v kraj se přes hor šíje díval,
plášť mu tmavý s ramen dolů splýval,
na něm hvězd se skvěly miliony,
měsíc — spona zlatá — na hrudi mu plál.
Kraj byl tichý, jenom zvučné zvony
hlaholily slavně ve mlhavou dál,
pěly lidem: „Zítra den je Boží,
každá ruka ať již práci složí,
světa Pánu v jasném blesku rána
svatá oběť v chrámě bude vzdána!“

Hlas ten slavný — tónů valné moře —
rozlilo se v údolině stmělé,
příbojem svým bilo ze zdi smělé
hradu Brníčka, jež tmavý les
zrakům kryl, kol hradbu živou tvoře.

Zvony pěly — lid se modlil tiše.
Ve hradě však dále zvučí ples,
ve přípitku zdvihají se číše —
vždyť pán nový veselí se dnes.

Nový pán, syn Tunkla, jehož jméno
s děsem šeptá lidu bledý ret,
mladík ještě, od lidu již klet —
nedbá toho, co mu vyprávěno,
nedbá otce, jenž tak bídně zhynul,

nedbá matky, které život plynul
v žalu, pláči, v tichém ústraní,
zas lid souží, ku práci jej žene,
nedbá klidu v době posvěcené,
často ve chrám jíti zabrání.
Sám si v hradě kratochvíle strojí,
když lid v poli v krutém slábne znoji,
při hostině plnou zvedá číš. —
Dnes též po lovu se v hradě baví,
v tom hlas zvonů slyší, jak mu praví:
„Hříšníče, ty přec se nezachvíš?“

Čelo pána hrozivě se chmuří,
potom takto ústa jeho zuří:
„Nechci slyšet toho kovu hlas,
od rána až k noci zas a zas
zní mi v uši — a ten farář starý
darmo mně tak drahý krade čas,
vyženu jej hnedle z jeho fary.
A nač kostel? Mlýn stát bude tam,
strouhu po zítřku již kopat dám,
v Postřelmově jsem já pánem sám!“
Děl tak rouhač, pochvalu mu volá
rovných druhů četa kolem stola.
Dlouho ještě z hradu hlasy zněly,
když už v spánku spočíval kraj celý.

Přišlo ráno, lid se hrnul v chrám,
zněly zvony Božím ke službám,
pán se s věže lidu hlasně smál,
krutý rozkaz právě hlásit dal.
Ve vsi každý slavil neděli.
Starší v stínu stromů seděli,
o rozkazu pána mluví v tichu,
jak pan farář, zdrcen takou řečí,

před oltářem v chrámě v slzách klečí.
Mládež plna jásotu a smíchu
skotačila, pohunek jen mladý
u souseda Marka nový bič
naplétal si pěkně, chystal tyč,
těšil se, jak slaven bude všady.
Za ten hřích trest sobě odnést měl.

Sotva tma se v tichou snesla vísku,
vichr divý nad krajem se hnal,
v okna házel prudce smrště písku,
každou chatu jak by zvrátit chtěl,
hvízdal, sténal, jako ďas se smál.
Žhavý blesk si dráhu oral v mraku,
tmu že měnil v jasné světlo denní,
člověk k nebi patřil s děsem v zraku,
šeptal tiše: „Boží dopuštění!“

Bez ustání bouře burácela.
Slyš! — v tom půlnoc s věže — blesk a hrom,
před Markovým domem klesá strom,
zem se celá z hloubi pozachvěla.
Před pohunkem ďábel černý stál.
„Nic se neboj“, mluviti se jal,
„se mnou půjdeš, pomůžeš mi v práci“.
Hocha chopil černým drápem svojím,
a již se s ním v tmavém mraku ztrácí.
Za vsí hoch zřel, ve řemení dvojím
postavy jak k pluhu byly spjaty.
Pohunek stál bledým strachem jatý,
v záři pluhu poznal svého pána,
k zemi jak svou sklání hrdou šíj.
Ďábel bič tu těžký v dráp svůj chopil:
„Zde máš bič a spřežení to bij,
ať ni jedna nemine se rána.
Nuže k práci!“ — Pluh se v zemi stopil.

Jeli nocí. Vichr hučel stále,
blesky křížily se, ďábel řval:
„Šlehni otce, at jen napne sval,
a teď syna!“

Od Moravy dále
k Postřelmovu strouhu orali,
k chrámu přímo, jak děl mladý pán.
Syn i otec těžce vzdychali,
vichr v dálku rozhazoval hlínu,
zasypával pískem panský lán.
Přijeli tak samou před dědinu,
pak se stranou dali zase v pole,
objeli ves ve širokém kole,
vyhnuli se kostelu i faře.

V tom se východ v zlaté zaskvěl páře,
kohout zapěl — vichru hvizd a sten,
s pluhem zmizel černý oráč ten,
pohunek se vzbudil doma zase,
mněl, že těžký byl to jenom sen.
Když však k boku svému podívá se,
Bože věčný! — vidí v svitu rána
řetěz těžký, jímž bil v noci pána.
Vstal a běžel s uděšenou tváří,
co byl zkusil, zjevil hospodáři.
Vyšli v pole — hle, tu strouha nová,
kol ní lid se kupí, chlapce slova
s hrůzou slyší všichni poddaní.

Ze hradu v tom posel uhání:
„Pán náš zmizel této noci z lože —“
Lid si šeptal: „Spravedliv jsi, Bože!“

* * *

Kletby znak teď v čelo hradu vryt,
v pustých zdech jen vichr divě skučí,
výrů čeleď hledá zde svůj byt,
píseň ptáčete zde nezazvučí.
Tichem svým ten starý hlásá hrad:
„Proti Bohu nikdo nemůž' stát,
beze stopy mizí lidská sláva,
Bůh jen věčný býti nepřestává!“

30.

Heřman z Hoštýna.

Hradu hoštýnského, který patřil mezi nejstarší na Moravě, vůbec již není. Avšak kdo uzřel homolovité návrší, zdvihající se od osady na severovýchod, uznamená ihned, že strmívala tu kdysi mocná tvrz panská uprostřed dalekých, černých lesů. Hradisko hoštýnské, skoro nejjižnější odnoží to králické Sněžky, nyní jest holé, pusté a zarostlé sporou jen travou. Ani trosek, ani rumu z hradeb někdejších neviděti valně, toliko valy a příkopy zbylé naznačují poněkud podobu a rozsáhlost hradu Hoštýna; kamený pouze jehlanec vyčnívá na nejvyšší homoli, podobaje se kameni náhrobnímu pochované tu dřevní nádhery a moci.

Hrad hoštýnský skládal se původně z vlastní tvrze a z předhradí. Tvrz nepříliš jsouc roz-

sáhlá do vzduchu strměla na jižní, nejvyšší části hradiska. Měla podobu věže vysoké a zdi velmi pevné a tlusté. Něco níže, dále k severu, na oné šíji horské, která hradisko s ostatní vysočinou sudetskou spojuje, vyčnívalo silné taktéž předhradí. Vše to poznati, jak řečeno, již jediné podle valů a příkopů; murované zbytky hradu Hoštýna vírem časovým odtud smeteny jsou dávno.

R. 1267. uvádí se majetníkem hradu rytíř Matouš z Hoštýna, který bojovného krále Otakara II. na nejedné výpravě doprovázel s lidem svým. Syn tohoto Matouše jmenoval se Heřman z Hoštýna. I ten nejprve rytířem byl statečným a chrabře mečem chránil zemský mír; ale později stala se s ním změna veliká.

Tehdy totiž po příkladě rozmařilého rytířstva německého i na mnohých našich hradech a hrádcích zavládl život býřivý, nezřízený. Kvas střídal se s kvasem a prostory hradní mnohem častěji ozývaly se činkotem vínych číší, nežli drnkotem zbraně. Nestřídmost každého druhu tenkrát byla módou vilství a hry hazardní denní zábavou. Ranní červánky teprve rozháněly hýřilce od „večerních“ hodů, při čemž obyčejně bývali rytíři z dvorany od pacholků odnášeni. A polední slunce z pravidla svítívalo na spáče urozené.

Že za takové marnotratnosti nesmyslné mnohému rytíři nestačil nijak výtěžek zanedbaných dvorců poplužních, kdož by se mohl diviti? Ale obrátiti na dráze záhubné a spřáteliti se s živobytím poctivým, pořádným, zvrhlíkům těm nebylo po chuti; nevynášel-li statek vlastní, chopili se lupičství, drancovali

okolní obce, přepadali obchodnické povozy a z lupu hříšného hýřili dále.

Na takové scestí dostal se také nadějný rytíř Heřman z Hoštýna. Jméno jeho bylo brzo postrachem lidu mírumilovného v okruhu dalekém a hrad Hoštýn stal se nenáviděným doupětem zbojnickým.

Pověst, jež dosud žije mezi lidem dobromyslným, jinaké ovšem udává příčiny, pro které rytíř Heřman nenadále se zvrhl a na lupičské řemeslo se dal.

Asi 16 km na jihozápad od Hoštýna, při samé hranici české, vyčnívá homolovitý vrch, mladějovským kopcem zvaný, na němž ve stínu hustého lesu tu onde viděti ještě zbytky trosek hradních. Za času Heřmana z Hoštýna na mladějovském vrchu strměl pevný, ozdobený hrádek. Majetníci jeho — tak dí pověst shora dotčená — nebyli sice požehnáni příliš statky pozemskými, ale za to vždy požívali obecné úcty pro rozšafnost svou. Tehdejší pán hradu mladějovského, věkem již velmi pokročilý a vdovec od drahných let, měl dvě děti, syna Otu a dceru Mirandu. Ota byl jinoch švarný a statečný. Ačkoliv dívka nedávno teprv dospěla let panenských, unyle za ní pohlížel již nejeden nápadník.

Tu zemřel starý rytíř mladějovský a na hrádku osiřelém rozhostil se smuteční trud. A když nebylo ani matky ani otce již, celá domácnost zřejmě hynula. Proto umínil si po roce Ota pojati manželku, která by zboží zděděnému byla rozumnou hospodyní. S tou pak zajisté na hrádek mladějovský zavítaly by zase radost a veselí. Dávno již Ota byl sobě oblíbil Ke-

drutu, sličnou dceru Bořity, ovdovělého rytíře žichlínského; i vydal se tedy do blízkého Žichlínka a ohlásiv se námluvčími svými na tamním týnci, slavným způsobem Bořitu za ruku Kedruty požádal. Bořita přívětivě pravici podal ženichovi a vyjevil mu důvěrně, že prý i Kedruta láskou lne k němu. Ale než slaveny jsou námluvy, jak Bořita tak Kedruta za podmínku budoucího sňatku položili, by Ota dříve putoval k božímu hrobu do Jeruzaléma. Bořita snad kdysi, když Kedruta zachvácena jsouc nemocí překrutou nad samým hrobem již tanula, slíbil, že pouť takovou podnikne, dítě-li jeho se uzdraví. Avšak zbožný úmysl jeho dosud vždy prý překažen byl okolnostmi nepříznivými a nyní života a sil prý v něm již málo, aby pomýšleti mohl na cestu tak dalekou; pročež slušno, aby místo něho Ota zplatil dříve ve svaté zemi žold slíbený za uzdravení nevěstino, nežli kněz ruku jeho sváže s rukou Kedrutinou. I Kedruta v té příčině naléhala na Otu; ona prý by nemohla nadíti se božského požehnání, kdyby snoubenec její pouti oné nevykonal.

Nerad jen odhodlal se Ota vydati se na cestu do Palestiny. Zabalen v roucho chodecké a v ruce drže hůl opatřenou křížem, loučil se konečně s nevěstou a s domovem odevzdávaje sestru Mirandu poručnictví Bořitovu. Taktéž zatím Bořita spravovati měl mladějovský hrad.

Brzo minul rok, brzo ubíhal již rok druhý po té, co Ota odešel do svaté země. Miranda s Kedrutou a Bořitou bydlela pod jednou střechou, buď na mladějovském zámku, buď na

týnci žichlínském, jak kdy se událo. Nápadníků Mirandiných i nyní hlásilo se četně; ale Bořita odmítal každého. Nehodlalať stav svůj změniti před návratem bratrovým; také nikdo z dosavadních ctitelů nedovedl si získati její lásky. Avšak velice zarazila se, když Bořita zavrhl námluvy se strany mladého, sličného rytíře Heřmana z Hoštýna, jemuž panna přála upřímně. S Bořitou zajisté jednou rozmlouvala v ten rozum, že by Heřman jí byl manželem nejmilejším.

Než Miranda očekávala, že Heřman jedním nezdarem nedá se odstrašiti. Mimo nadání její však rytíř hoštýnský nikdy potom již na mladějovský hrádek nezavítal a nic také o něm dlouho neslyšela. Později náhodou jen setkali se oba lidé mladí, když Miranda poblíže hradu se procházela a netajili si své náklonnosti vzájemné. Tu teprv dověděla se Miranda, že Heřman opět a opět u Bořity za ruku její byl prosil marně, ač i otec jeho rytíř Matouš volbu jeho schvaloval a sám také u poručníka Mirandina za syna svého naléhavě se přimlouval; avšak, jak ustrnula dívka, uslyševší zároveň z úst Heřmanových, že prý Bořita sám umínil si ji pojati za ženu.

Tu rázem Miranděoči se otevřely; tu teprv rozuměla mnohým temným slovům poručníka svého a jeho se dvoření podivnému. I zapřisáhala se Heřmanovi, že brzký návrat bratra jejího bohdá všemu zmatku a všem nástrahám Bořitovým konec učiní.

Když Miranda do hrádku se byla vrátila, vypravováno jí, že jest tu jakási vzácná návštěva. A skutečně v dvoraně hradní při víně

a zákusku hlučně a vesele bavil se Bořita se dvěma cizími rytíři křižáky, již prý právě tam došli z Palestiny.

Hlučným pozdravem vítal Bořita vstupující Mirandu a dvorně se usmívaje jakožto nevěstu uváděl ji cizím hostům. Panna všecka studem a hněvem se zapýřila.

„Zapomínáte, pane Bořito“, pravila, „že dočasně toliko jste poručníkem mým do návratu bratrova, z jehožto rukou jedině přijmu budoucího choť svého.“

„Sotva, panenko zlatá, sotva!“ vece Bořita uštěpačně. „Právě dověděl jsem se z úst ctihodných rytířů těchto, že bratr váš Ota nikdy již domu se nenavrátí. Stalť se v Palestině daleké ochráncem božího hrobu, templářem, zprostiv Kedrutu daného slibu. Proto také má dcera podá ruku svou zde tomu rytíři mladému, synu to dávného přítele mého. Na dvojí tedy zároveň připravte se svatbu, na dvojí veselí, jímž za málo dní již mladějovský hrad se bude ozývati.“

Okamžitě uznamenala Miranda, že podlý Bořita hanebná osidla splítá nejen jí samé, nýbrž i vzdálenému bratru Otovi. Chvějíc se rozčilením, chystala se opovržení své vyjeviti zrádci šedovlasému; než černo zastřel se jí zrak a mdlobou zachvácena klesla k zemi.

Všeho toho nedbal Bořita a kvapně strojil svatební radovánky, dvorany již vyzdobeny; již i pišťci potulní a hudci na Mladějově začali se scházeti; — tu podařilo se Mirandě s Heřmanem umluviti potají útěk z hradu otcovského. Ukryvši při sobě kde jaký klenot po matce zděděný, vykradla se nepozorovaně — tak alespoň se

zdálo — z hrádku a na místě určeném s miláčkem Heřmanem sešla se šťastně. Ale sotva mladý rytíř hoštýnský nevěstu k sobě vyzvedl do sedla a s ní kvapně ujížděti počal odtud, bezducha Miranda klesla do jeho náručí, ana krev z ňader se jí lila. A již i druhý šíp, vystřelený ze křoviny nedaleké, zasršel Heřmanovi kolem spánku. Seskočiv s koně, Mirandu zsinalou položil do kyprého mechu a mečem obnaženým pronásledovati jal se prchajícího zákeřníka. Než marně; zdaleka jen podle postavy a smíchu jizlivého poznal Bořitu.

Tak rytíř Heřman z Hoštýna toliko mrtvolu nevěsty své donesl na rodný hrad a místo oddavek veselých chystati bylo mu smuteční tryznu. Se vší nádherou a okázalostí Mirandu pohřbiti dal v Marianském klášteře Koruně blíže Krasíkova, kdež také odpočívali slavní jeho předkové.

Jakmile však dozněly hrany poslední a uhasla poslední pochodeň, místo slzí krví prý zalilo se oko Heřmanovo a z úst vyrvala se mu kletba strašná. Chvatem nesmírným svolával lid svůj do zbraně, i též z okolí zbrojnoše sbíral přečetné; než nadál se toho Bořita, obklíčen a obléhán jest od Heřmana ve hrádku mladějovském. Nic na plat všecka statečnost posádky, za málo dní již Heřman dobyl hradu mladějovského zuřivým útokem.

Veliké ovšem bylo podivení rytíře hoštýnského, když ani mezi padlými obětmi ani živými zajatci nebylo těch, jichž hledal nejvíce. Uprchlť ještě zavčas lstivý Bořita s dcerou i zetěm do blízkého týnce žichlínského a to chodbou podzemní, jejíž stopy viděti až do

dnešního dne. Arci Heřman pomstychtivý věděl dobře, kde škůdce má hledati. Zrušiv tábor, vyrazil s lidem branným na české pomezí a neprodleně obléhati se jal Bořitův týnec žichlínský. I tu zřejmo bylo brzo, že tvrz zuřivosti jeho nebude s to odolati. Marně poháněl Bořita postrašený čeleď svou, marně sliboval zbrojnošům veliké odměny, ve kruté seči konečně padl i on i jeho zeť. Posádka pak, na smrt již jsouc unavena, přes všecky domluvy Kedrutiny bez boje dalšího vydala týnec Heřmanovi. Tento obhájcům zbylým povolil volný odchod, Kedrutu pak donutil vstoupiti do korunského kláštera.

Týnec žichlínský již za obléhání požárem namnoze vzal za své; tehdy Heřman usiloval vyvrátiti jej z kořene. Sotva lid jeho si oddechl od námavého boje, veleno mu rozmetati panské sídlo žichlínské v rum a prach.

Tu z nenadání narazili ozbrojenci na temné sklepení, v němž v okovech úpěl muž trýzní a hladem již polomrtvý. S úžasem poznal v něm Heřman Mirandina bratra Otu. Hned před rokem byl totiž Ota šťastně se navrátil do milé vlasti; ale když již byl blízko hradu svých otců, přepadla jej v lesích blíže Mor. Třebové rota zbojníků, Bořitou k tomu najatých; pod záštitou temné noci dovlekla jej až do Žichlínka. Tam od té doby trval v těžkých okovech.

Byl‘ zajisté Ota vysvobozením svým potěšen; než svět neměl pro něho již vnad, zvláště když zvěděl o všem, co zatím bylo se stalo. Co druhdy padouch Bořita tvrdil toliko lživě, tehdy v pravdě stalo se skutkem. Zlým

osudem všecek jsa zlomen, vstoupil Ota do řádu templářův a poručil jim mimo Mladějov všecko ostatní jmění své.

Vykonav pomstu, vrátil se Heřman zase na hoštýnský hrad; avšak mír a klid do nitra jeho nezavítal již nikdy. Hořem a žalem utýrán stal se nepřítelem všeho lidstva, jediného potěšení vyhledávaje ve žhářství a zbojnictví. Neustále vysílal čeleď svou do končin okolních na lup, ba odvažoval se znenáhla i výprav velmi dalekých. Takto r. 1287. žalostným způsobem vydrancoval a spálil Jevíčko a podobný osud připravil i jiným větším obcím vůkolním, jakož také na povozy kupecké a chodce osamělé pochopové jeho u cest rozličných čekávali den co den.

Nebylo tedy divu, že drzé lupičství to došlo konečně až k vědomosti samého mladistvého krále Václava II., který ihned rozkázal otčímu svému, Záviši z Rožmberka neboli z Falknštejna, by s několika prapory vojska královského zbojníky hoštýnské náležitě potrestal.

Nikdy snad nebylo v údolí sázavském tak živo a hlučno, jak tehdy, když r. 1287. Záviš s táborem svým přichvátal k Hoštýnu a hrad přepevný počal obléhati. Heřman věda dobře, co ho čeká, bránil se vztekle a mnoho lidu královského přišlo na zmar, nežli podařilo se Závišovi rozbořiti pevné předhradí. I hnáno útokem na hlavní tvrz vysokou a pevnou, poslední to útulek lupiče zuřivého. Než konečně i tvrz padla do rukou Závišových, který zbytky hradu, pokud požárem nebyly vzaly za své, úplně takořka dal rozmetati. Všichni

pacholci Heřmanovi, co jich bylo zůstalo na živě, pověšeni jsou vůkol na stromy lesní. Náčelník jejich Heřman vězněn do smrti v těžkých okovech.

31.

O založení hradu Mírova.

Za dávných dob, když ještě krajina, kde nyní Mírov stojí, hustým lesem byla porostlá, sídlel v krajině té udatný bojovník Svatoš se svou rodinou a čeledí. Ve statku svém vedl klidný život, jsa své čeledi pánem dobrým a laskavým. Syn jeho Rastislav jevil udatného ducha jako otec a dcery zdědily po matce zbožnost. Vypravovalo se o nich také, že se znají v lékařství a že dovedou předpovídati budoucí věci.

Jednou nalezl Rastislav, procházeje se lesem, na blízku dvorce jeskyni, která byla uvnitř prostranná; vchod do ní však byl tak nepatrný a skrytý, že ho té doby nikdo nepozoroval. Sestry Rastislavovy, vyzkoumavše svým věštícím duchem budoucí události, radily otci, by dal jeskyni rozšířiti a náležitě upraviti, že jí bude někdy potřebí. I učinil Svatoš dle jejich rady. Dal upraviti v jeskyni několik velkých síní a v jedné z nich, která byla zvlášť ozdobena, konaly se modlitby a služby

Boží. Kolem těchto síní byly chlévy pro dobytek a komory na obilí a jiné potraviny. Na nepřístupná místa vytesány otvory, jimiž vcházely do jeskyně světlo a vzduch; jeden větší otvor protesán do stráně křovím porostlé; tím bylo možno vcházeti i vycházeti.

Brzy ukázalo se, že dcery Svatošovi věstily pravdu: na Moravu vtrhly divoké roty tatarské, které páchaly po vší zemi nejohavnější ukrutnosti. Vesnice a města byly zapalovány, obyvatelstvo vražděno a jímáno do otroctví. Moravský kníže Samoslav svolal veškerý lid, aby se postavil divým rotám pohanským a rozkázal i Svatošovi, by s okolním lidem uhájiti hleděl severozápadní krajiny moravské. Svatoš byl již na boj připraven; jeho manželka a dcery uzavřely se se ženami a dětmi z okolí do jeskyně, kam byl Svatoš dal nanésti zásobu potravy. Se ženami a dětmi byl v jeskyni také starý kněz, který je těšil zbožnými slovy a vzbuzoval v nich naději v pomoc Boží.

Avšak jeden ze zbrojnošů Svatošových, puzen jsa lakotou, odešel do ležení Tatarův a pověděl jim o skrýši u dvora Svatošova; doufal, že se mu pohané hojně odmění.

Brzy přitrhli Tataři, pátrajíce po uprchlých obyvatelích; ale slídění jejich zůstalo bez výsledku. Brzy však přišla jiná tlupa, vedena jsouc zrádným zbrojnošem. Když byl tento stezku k jeskyni ukázal, hnali se tito vztekle ku předu, ale brzy se vrátili, vidouce jen stromy, křoví a velké balvany. I poučil je zbrojnoš, že vchod do jeskyně je zakryt balvany, které třeba dříve odstraniti. Jali se tedy Tataři

káceti stromy; udělali z nich páky, pomocí jichž pak balvany odvalovali.

Tehdy objevila se divochům těžká, dubová vrata železem pobitá. Tataři divoce vzkřikli. Ze vnitř ozval se zbožný zpěv shromážděných žen, a to je naplňovalo zlostí, neboť byli zvykli slýchati jen pláč a výkřiky strachu a hrůzy.

Po malé chvíli byl zbožný zpěv přerušován hromovými ranami na dubová vrata. Tataři skáceli totiž veliké stromy a použili kmenů jejich jako „beranů“, by vrata roztříštili. Již vrata povolovala a zbožný zpěv z jeskyně ještě se ozýval. Konečně učiněn ve vratech průlom — a již hnali se Tataři do jeskyně — zrádný zbrojnoš v jejich čele.

Avšak mocný plamen jako ohnivý had vyšlehl jim vstříc a zachvátil bídného vůdce. A po něm klesali k zemi rozlícení pohané, úpějíce ve hrozných bolestech. Mnozí dali se na útěk, zanechavše mrtvoly svých soudruhův u vchodu jeskyně.

Po malé chvíli nastalo hluboké ticho, jaké panovalo dříve. Po ohni nebylo ani památky, nepřátelé uprchli a jen mrtvoly jejich soudruhův a zrádného žoldnéře svědčily o přísném trestě Božím. A tu vyšel z jeskyně stařičký kněz v mešním rouše, nesa v ruce kříž, a za ním vyšla nábožná manželka Svatošova s dcerami a ostatními ženami. Vidouce zohavené mrtvoly, poděkovali za své zachránění a pomodlili se za mrtvé nepřátely. Pak otvor do jeskyně zase zatarasili.

Brzy potom přišel zase jiný zástup Tatarův a nalezl pouze zohavené mrtvoly svých

soudruhův. I vraceli se Tataři údolím, ale tu přepadl je Svatoš se svým lidem a porazil je. Pak táhl od místa k místu a všude sváděl s pohany vítězné boje, až byli z Moravy docela vypuzeni.

Svatošova udatnost rozhlásila se po vší zemi, i byl oslavován jako osvoboditel země; on však žádné zásluhy si nepřičítal řka, že bez pomoci Boží ničeho by byl nevykonal.

Kníže daroval pak Svatošovi za služby vlasti prokázané rozsáhlé krajiny; i vystavěl si Svatoš hrad, jemuž dal jméno Mírov na památku, že byl vystavěn po vypuzení Tatarů, když na Moravě mír zavládl.

32.

Kříž v lese.

Nedaleko mírovského zámku v lese hustém leží kamenný kříž, všecek již porouchaný, všecek porostlý mechem. Když za deštivého počasí do štěrbin jeho voda naprší, rádo tu onde zasedá si nějaké ptáče lesní na zvětralých troskách a vesele prozpěvujíc z některé té studánečky hrdélko své si zavlažuje.

Avšak lidé, kteří jdou kolem hvozdní cestou, málo povaleného kříže si všímají a nemnozí z nich vědí, jaká to památka. —

Ku konci minulého století lesem tím jednou jel mladík štíhlý na bystrém vraníku. Bylo pozdě večer; měsíc chýlil se již k západu. I poháněl Čeněk — tak mladík se jmenoval — svého koníka, aby, než úplně setmí se, dorazil na zámek mírovský, kdež otec jeho byl správcem panským. Když přijel k onomu místu, kde nyní kříž je viděti, vraník na ránu se zastavil. Z lesní houštiny prorážel kmit ohně a zaznívaly zvuky hudby a zpěvu. Chtě dověděti se, co by veselost ta znamenala, Čeněk seskočil se sedla a, uvázav vraníka k nejbližšímu stromu, pozorně chrastím plížil se v onu stranu, od které zpěv a hudba nočním vzduchem se nesly. Doplíživ se uzřel tlupu cikánů v mýtině lesní táborem rozloženou. Odpočívající kočovníci leželi a seděli ve skupinách malebných na zemi kolkolem praskajícího ohně, jenž vysoko šlehal plamenem a děsným kmitem ozařoval sosny velikánské. Stranou pod košatým dubem stařec stál harfu maje k ňadrům přitisknutou. Jako sníh bělostkvoucí s čela splývaly mu kadeře a hustá brada pokrývala mu prsa; vedle starce stála dívka bledá, černovlasá, dívka sličná jako kvítek z luhů jarních; velké oči její jiskřily se jako démant černý a rty se červenaly jako granátová jablka od úpatí kavkazského.

Po malé přestávce drsnou rukou stařec sáhl do strun a dívka černovlasá počala zpívati. Tu Čeňkovi zatajil se dech a ňadra zúžila se pocitem nevýslovným; jako spasení věčné ssál každý tón, každý zvuk do snivé duše své.

Měsíc již dávno zapadl za hory; vraník netrpělivě v písku hrabal a ušima střihal po

pánu svém. Avšak Čeněk o celém světě nevěděl. Čelo hořelo mu divným žárem a oči upoutány byly k dívce černovlasé kouzlem přemocným.

Oheň uprostřed mýtiny rozdělaný ponenáhlu uhasínal a konečně i harfa i zpěv umlkly. Tu jako opojen potácel se Čeněk až k cikánům a padnuv na kolena prosil starce stříbrovlasého:

„Dej mi, otče, dceru svou za ženu; nemohu žíti bez ní. Chci zůstati u vás a mezi vámi umříti!“

I nastal ruch živý v táboře cikánském. Kočovníci probravše se ze dřímoty obstoupili starce, dceru jeho a Čeňka. I byla hned porada rodinná a rokováno dlouho, dlouho do noci.

Když pak se rozjasnilo, nebylo již cikánů tuto. Jen oharky doutnaly na mýtině, kde v noci tábořili. Koníka našli ke stromu uvázaného; o Čeňkovi však nebylo ani zmínky. Co napátrala se rodina po něm! Vše bylo marno. Nemohli než domnívati se, že ubohý jinoch pozdní nocí jeda domů, sešel rukou nějakého padoucha.

Minuly měsíce, minula léta mnohá. Tu zlé nastaly časy cikánům kočovníkům, když císařem Josefem poručeno, aby bránilo se jich potulkám, aby donucovali se k usedlému životu.

Kdekoliveˇk by ukázala se potulná tlupa cikánská, sehnána býti měla a dopravena do krajin uherských. I roznesla se jednoho dne zvěst po panství mírovském, že přese přísný zákaz táboří v lese panském četná tlupa cikánů. Pročež svolán kde kdo a ozbrojen, aby cikány odehnali.

Kočovníci týráni jsouce na všech místech se zprotivili, tak že i střílenо na ně. V šarvátce povstalé raněna klesla mladá, krásná cikánka k zemi; čtvero dítek s nářkam tulilo se k ní. Pronikavý výkřik vydral se při pohledu tom z prsou statného cikána, jenž zanechav boje, na rychlo pojal v náruč raněnou a spěchal, plačícími dětmi doprovázen v opačnou stranu boje, by se s nimi zachránil.

Než pozdě, Naproti němu vyřítil se nadlesní, který dobře mířenou ranou cikána do prsou zasáhnul v době, kdy bolestné zvolání: „Nestřílej, Ferdinande!“ lesem se rozléhalo.

Nevěda, odkud cikán křestní jméno jeho zná, popatřil nadlesní jemu ve tvář. S hlasitým nářkem vrhl se na umírajícího, v němž poznal bratra tak těžce pohřešovaného — Čeňka ubohého.

Stařičký otec Ferdinandův, slyše syna svého bědovati a domnívaje se, že v nebezpečí jest postaven, spěchal jemu na pomoc. Tvuchlivý však obraz jevil se zrakům jeho. Na první pohled poznal i on mileného a tak dlouho želeného syna svého, jemuž pomoci nebylo. Horká krev lila se proudem z ňader jeho a brzo Čeněk dokonal. V posledních okamžicích odprosil se otce i bratra a odporučiv jim děti své, skonal.

Na žádost svou byl se svojí manželkou pochován na místě, kde až posud kamenný kříž v lese leží povalen.

Dodatkem budiž sděleno, že stařičký, otec po události té brzo na věčnost se odebral.

Ferdinand, nevinný bratrovrah, vstoupil do kláštera Minoritů v Unčově, aby tam nabyl ztraceného klidu duševního.

33.

Původ jména Postřelmova.

Dle pověsti nazývala se obec postřelmovská jinak. Jména „Postřelmov“ dostalo se jí za příčinou následující události:

Kde nyní četné chaloupky v Kopci rozestaveny jsou, stával kdysi hrad, jehož majitelům Postřelmov náležel a samostatné panství tvořil. Obyvatelstvo Postřelmovské blahořečilo pánům svým, kteří neustávali o povznesení blahobytu poddaných svých pečovati; vždyť ani mnoho roboty od nich nepožadováno. Zvykli si jenom na svém pracovati, o panské se málo starajíce.

Přihází se nezřídka, že poddaní ku každému novému pánu pohlížejí s jakousi nedůvěrou, zkoumajíce ho všestranně, třeba byli přesvědčeni o jeho spravedlnosti a nestrannosti.

Nejinak bylo v Postřelmově. Když starého rytíři do hrobky rodné ukládali, obíhala vesnicí otázka závažná, jaký bude mladý jeho nástupce. Znali sice Postřelmovští syna zemřelého rytíře dobře a dle dosavadních zkušeností mohli se do něho všeho dobrého na-

díti; avšak dědicové se mění začasté. Obavy obyvatelstva nebyly bez příčiny; vždyť každý nový pán potvrdil staré privileje a nový rytíř opomenul posud toho učiniti.

Jednoho dne proskakovaly v obci řeči, že opětně staré jho roboty na šíje občanů postřelmovských vrženo býti má. Zpráva ta nepravdivá nadělána byla panskými služebníky, kteří si umínili rolníky poškádliti.

Z příčiny té povstaly mezi pánem a poddanými tuhé různice; roztrpčenost vzmáhala se tak, že došlo až k zjevnému odboji. Občané srotili se a jali se konečně i hrad obléhati a ho dobývati.

Za velení svého pána četná posádka hradní tak udatně se hájila, že nebylo možno dobyvatelům hradeb ztéci; ale přes to vše od hrádeb neodtáhli. Mezitím však kruté šarvátky neustávaly a v takové vyspěly konce, že při nich i rytíř sám na rameni střelou zasažen byl. Již zdálo se, že hradu dobyto bude; tu však donesla se zpráva dobyvatelům, že rytíři spěje pomoc záležející z několika vůkolních rytířů a četného sboru zbrojnošů. Na zvěst tuto, která také se ukázala býti pravdivou, upuštěno na rychlo od obléhání.

Na poctu rytířských osvoboditelů vystrojen na hradě kvas, jenž brzy mezi hodovníky veselou náladu rozproudil Tu ohlášeno poselstvo rolníků, které také ihned předpuštěno bylo. Z řeči jejich nabyli všichni rytíři přesvědčení, že jedině služebnictvo hradní zavinilo celé nedorozumění mezi pánem a poddanými. Svou řeč zakončila deputace prosbou, by trest za

vzpouru všem prominut byl, začež se i rytíři přimlouvali.

A skutečně stalo se dle jejich přání pouze s tou podmínkou, že musela obec své původní jméno odložiti a za to, že obyvatelé její pána svého postřelili — Postřelmovem ji nazvati.

34.

Propadlá svatba.

Ubíráme-li se z Dubicka do Svinova po cestě neujeté, hrbolaté a vůbec beze vší úpravy, uhlídáme po pěti minutách směrem severním údolíčko, k němuž okolní kopce své hřbety pokorně sklánějí. Zabočíme-li na místo to, octneme se v kotlině nevelké, temné, uzavřené od východu a západu znenáhlými pahorky. Jen od jihu jest zcela otevřená; k severu pak táhne se úžlabina, která poznenáhla vystupuje a v návrší končí.

Kotlina jest kolkolem obklopena sosnovými lesy, které ji ještě pochmurnější činí. Zpěvu ptačího tam neuslyšíš, protože zpěvaví opeřenci toho místa nevyhledávají, dávajíce přednost vzdálenějšímu lesu. K místu tomu pojí lid následující pověst:

Dokud obec Lesnice i s Brníčkem náležela pod farnost dubickou, vedla cesta z Dubicka do oněch dědin tímto údolím. Po cestě

té jela tehdy veselá svatební společnost od oddavků z Dubicka. Když přijela na naznačené místo do středu údolí, ohlašoval malý zvon s kosteluí vížky dubické, „Floriánek“ nazvaný, jímž se posud zvoní, pozdvihování. Nábožný vozka jeden smeknuv čepici pokřižoval a byl se v prsa. Společnost však se mu hlasitě smála a vozku pro jeho pobožnost tupila; než po mále chvíli země se otevřela s hukotem a rozpustilí svatebčané zmizeli v bezedné hlubině; jedině vozka s koňmi vyjel. Na místo ono pak vyvalila se veliká spousta vody a vyplnila propadlinu.

Ještě před padesáti lety byla tam dosti veliká louže a lid tehdy místu tomu říkal „u louže“, okolnímu poli pak „peklo“. Později zanášela voda do louže naplaveninu a listí a stávala se tím vždy menší a mělčí, až ji konečně trávník pokryl; bahnisko a stromky v něm rostoucí naznačují místo propadlé svatební společnosti. Na louži dnešní mladé pokolení zapomělo, protože jí tam nyní není, a říká místu onomu pro polohu jeho prostě „kout“. Pole chová posud své jméno „peklo“.

35.

O původu kostela v Klášterci.

Za té doby, kdy celá okolní krajina ještě lesy byla pokryta, zdržoval se v okolí veliký had, který prý zlatou korunku na hlavě nosil. Přes nynější hřbitov vedl chodník do blízkého města Šumberka, kamž lid výrobky své práce zavážel. Všichni skoro, kteří hada uviděli, toužili po jeho koruně a pokoušeli se hada o ni připraviti; ale mnohý zaplatil to zdravím, ano i životem.

Jedenkráte také cestoval krajinou touto mlynářský tovaryš, který pro jistotu na cestě pistolí ozbrojen byl. Umdlen usedl pod stinný strom a usnul v měkké trávě; ale brzy vyrušen byl dosti značným chřestotem v blízkém kopčí. Opatrně zvednuv hlavu, naslouchá a přemýšlí, co to as znamená; tu vidí, jak ohromný had s korunkou na hlavě, na vše strany se ohlížeje z houští se plazí. Potácí se z místa na místo, nikde nemůže najíti místa příhodného, kde by se sehřál. Rozmrzen opět se v houšti navrací. Tovaryš, který měl dobrého filipa, přišel též na myšlénku, jakby hada o korunku připravil. Domnívaje se, že neměl had příhodného místa, kam by korunku v čas shřívání se položil, odvázal hedvábný šátek s krku a jakmile se slunce ukázalo, nedaleko sebe jej rozprostřel a opět v napnu-

tém očekávání pod strom si usedl. Nečekal dlouho; viděl opět, jak had z houští se vyplaziv po všech stranách se rozhlíží, a jak udivěl šátek, hned k němu se blíží a svou korunku naň skládá; sám pak uléhá si blízko v žhavém písku. Tovaryš bez dlouhého rozmýšlení natáhnuv u pistole kohoutek, hned dvě rány do hada vpustí. Had dlouho v krvi své se váleje, za velikého sykotu zdechnul. Tovaryš nyní spěchá pro korunku a zamotav ji v šátek, za ňadrami ji schoval a kdesi za velmi drahý peníz prodal. Nabyv takto jmění, dal kus lesa vymýtiti a na místě, kde hada zabil, kapličku postaviti.

Tolik udrželo se o místě tomto v ústech lidu.

Co se pak s kapličkou dálo, o tom pověst mezi lidem mlčí a začíná teprv tím, což i dějepisně potvrzeno jest (viz „Vlastivědu Moravy a Slezska“ od Fr. Vaňka, r. 1863, str. 63.), že totiž na místě kapličky oné založen byl r. 1340. veliký klášter, v němž 24 kněží řádu sv. Benedikta přebývalo. Jak se to stalo, že kaple proměněna byla v klášter, se neudává. Během času, když klášter založen byl, zbudovaly se tam asi tři domky, fara a mlýn. O kněžích nebylo též jiné pověsti, leč že mají ve sklepích mnoho bohatství a dobrého vína.

Klášter byl později, jak dějepis svědčí (viz tamtéž), za časů válek husitských r. 1423. zbořen a kněží museli se v jiná místa utéci. Vypravuje se též, že Žižka sám s pověstným Roháčem s blízkého kopce „Švestkového hrádku“ do věže střelil a ji srazil. Kněží v rychlosti takové k útěku přinuceni a jsouce

pronásledováni, utekli se do blízkých dědin. Zde ukryli je obyvatelé po několik hodin, začež jim kněží některé polnosti ku klášteru přináležející připsali. Odtud též pochází, že dědiny Rovensko a Radomilov, snad za několik kusů chleba, podnes u Klášterce luka mají. Kde dříve fara stála, jsou podnes pozůstatky viděti.

Po zboření kláštera utvořila se kolem prvých několika domků malá dědinka (čítá podnes 30 čísel), jíž od kláštera jméno Klášterec dáno.

Rozumí se samo sebou, že ani nyní nezapoměl lid na bohatství uprchlých kněží. V důmince, že kněží utíkajíce, zlato a stříbro v sklepích nechati museli, pokoušeli se častěji v zříceninách kláštera kopati. O počínání tomto udrželo se po dnes v lidu několik pověstí:

Jedenkráte také odvážilo se několik mužů ku kopání na zasypaných sklepích klášterních; věříce v moc neviditelných duchů, postavili dvanáctiletého hocha s červenou čepičkou na hlavě a kropáčem v ruce na stráž a poručili mu mlčeti, kdyby i ošklivé čerty viděl. Srdnatý chlapec slíbil se tak zachovati. To učinivše a požehnavše se křížem započali. Dlouho museli kopati, než se do jednoho sklepa dostali. V něm našli truhlici plnou stříbra a drahocenných věcí. S radostí chopili se železných sochorů a táhli truhlici ven. Když již truhlici na povrchu měli, uviděl chlapec na stráži stojící celé stádo čertů ku zříceninám zrovna proti němu táhnouti; jeden z těch čertů seděl na polovici koně a druhá polovice

prý byla kráva; druhý seděl na chromé koze; třetí zas na třínohém praseti atd. a všichni mířili přímo do chlapce. Clapec polekán křičí a svolává jména všech svatých a světic Božích na pomoc a pádí co mu nohy stačí ku vsi. Jakmile chlapec křičeti počal, všichni muži v radostném chvění se ohlédli a truhlice bác — zmizela v propasti. Navrátili se tedy bez výsledku domů.

Jinak vypravuje se též, že tamnější mlynář, který velmi pobožný byl a si alespoň poklady ty viděti přál, byl duchem v zříceniny zaveden; zde že mu duch oči zavázal a všechny poklady ukázal, ano i dovolil, by si z nich, co unese nabral. Také prý mlynář ve sklepě viděl u oltáře kněze mši sv. sloužiti a duchy jemu přisluhovati. Pobožný mlynář setrval při mši a pak se chtěl navrátiti. Jaké bylo ale jeho udivení, když opět kolem sebe samé čerty skákat uzří. Polekán chce utíkat, ale kdosi mu zas zavazuje oči. Nyní utíká, padá z jedné díry do druhé, až konečně málo živ, na vzduch se dostane. Tu vykládá, co viděl a slyšel, svým přátelům a vypověděv to, dokonal.

Také se vypravuje, že sám jeden farář roudský dal ve sklepích, které se prý od kostela až po Burdovu horu táhnou, kopati. Dělníci nemohše nic vykopati, počali počínání svému nedůvěřovati, farář prý ale vždy kolem nich obcházeje máchal bílým šátkem, na rozum jim dával, že až něco vykopou, hojně budou odměněni. Kopali dlouho a vykopali pod věží tajnou komůrku, v níž nalezli kosti člověka a sprachnivělý stůl, na němž ještě železný džbán stál. Bylo to bez pochyby vězení, kamž

nešťastník zazděn byl a hladem zhynouti musel. Kosti jsou sebrány a nápotom slavně pohřbeny. Dále uvnitř kláštera našli veliký kovový kříž. Pátrání další bylo marné.

Později vystaven jest na místě, kde klášter stával, opět filiální kostel, který se až podnes zachoval.

36.

Cikánčina pomsta.

Tam, kde se Vendolí (Stangendorf) na západ k lesům přimyká, přýštilo prý se z půdy za dávných časů hojně vodstva, ale později úplně vypráhlo, o čemž tato pověst mezi lidem koluje:

Asi před dvěma sty roky vytékaly ze sedmi pozemků ztloušti ruky veselé prameny na světlo denní, ženouce právě tucet mýnů ve dne i v noci.

Jedenkráte přišla do té krajiny snědá cikánka, dítě to palčivého, žhavého slunce čarokrasné Hispanie, a žebronila mlýn od mlýna o kousek chleba. Sotva nohy vlekouc prošla hladem zmořená celé údolí, aniž jí byla dána nějaká potrava bezcitnými lidmi; za to ale téměř všude bylo jí vyslechnouti surové nadávky, a mnohou ránu snésti.

Tu bouří a pění se divoce krev hněvem i bolem v žílách cikánčiných; se strašnou kletbou strhla si košili a cáry šatu s těla, a těmi ucpala větší část zdrojů.

Od té doby vyschly tu prameny a objevily se ve značné dosud vzdálenosti, kde žili milosrdnější lidé, úrodu a požehnání přinášejíce. Všechny mlýny zanikly až na jeden. Od těch časů je stará čarodějnice stále na stráži; neviditelně vznáší se nad vodami, jež vždy slaběji se řinou. Kdykoliv kdo se pokusil o otevření starých zdrojů, strhla se pokaždé nad hlavami kopajících děsná bouře, jež opovážlivce zapudila a vesnici zatopila. Od dávné doby neopovážil se nikdo více na zdroje sáhnouti, obávaje se pro sebe i pro obec velikého neštěstí.

37.

Klášter Maria-korunský.

Blíž Krasíkova na návrší, kol něhož se vine z Čech přitékající Sázava, spatřiti lze posud rozvaliny dřívějšího kláštera augustiánského, Maria-koruny, obecně „klášterek“ zvaného.

Pověst vypravuje, že Boreš z Riesenburku jedenkráte na honě v krajině, kde nyní zříceniny kláštera se rozkládají, se se svým

koněm nešťastně převrhl; když jej myslivci na hrad přenesli, stal se neduživým. Tehdy přislíbil vystavěti klášter, uzdraví-li se. Choroba brzy pominula a Boreš byl opět zdráv.

Zjištěno jest, že Boreš z Riesenburku na onom návrší — jak patrno z jeho zakládací listiny — „z božího vnuknutí“ kostel a klášter pro 12 bratrů-poustevníků řádu svatého Augustina vystavěl, a jej Maria-koruna nazval; r. 1267. dne 2. května obdařil klášter s povolením své manželky Richardy: polovice vesnice tatenické, čtyřmi lány pole z Třebárova, tamnějším mlýnem a desátkem ze své hřebčinské louky; dále dne 4. listopadu r. 1275. horou a lesem rozkládajícím se od Krasíkova až po Sázavu. Zároveň měl klášter právo rozsudky nade těmi usedlostmi vykonávati.

38.

Annin hrob.

Nedaleko Mor. Třebové ve vesničce kolkolem obrostlé lesem bydlel druhdy v domku přívětivém obstárlý již myslivec Sojka, jehož péči svěřeno bylo hojně lesů, patřících k panství třebovskému. Sojka věkem dospěl již za ta léta, kdy člověk příliš visí na životě a raduje se z lecjaké malichernosti. Byl málomluvným a mysli až příliš odměřené a chladné.

Jsa vdovcem neměl jiné radosti na světě, než dcerušku svou Annu, jíž tehdy bylo právě osmnáct let. Anička byla dítě dobré a zvedené, laskava ke každému a krásná jako růže. Z těchž, kdož ji znali, nebylo člověka, jenž by jí nebyl miloval srdečně.

Bylo to jednou na jaře odpůldne. Sojka přihlíželo k dýmce hověl si po obědě a Anička při okně četla v jakési knížce. Tu klepáno na dvéře. Kdežto Sojka hrmotným hlasem „vejděte!“ zavolal, vklouzla Anička hopky do kuchyně a nejistým poněkud krokem vstoupil do světnice muž mladý, vzezření přívětivého a příjemného.

„Aj, aj! vítám Vás, pane Horáku,“ vece Sojka, „které šťastné náhodě mám děkovati, že mě dnes návštěvou svou poctíváte? Hle, tu právě židle, jen se tedy posaďte!“

Horák posadil se a oddechnuv si z hluboka počal takto: „Pane nadlesný, budu mluviti bez okolkův a vyznám se Vám ze všeho, co na srdci mi leží a na čem závisí všecek můj poklid duševní, ba všecko štěstí mé pozemské.“

„Nu, nu,“ přerušil jej Sojka, „činíte mě zvědavým, jak sluší a patří. Již tedy povídejte.“

„Jest tomu několik jen měsíců“, pokračoval Horák, „co poznal jsem náhodou dceru Vaši, Annu. Od té doby nejsem více svým; ať dělám co dělám, Anna mi tane na mysli a cítím neustále, že bez ní nemohu více šťastným býti na světě. Láska má k ní není žádná bublina rychle pomíjející ani hračka mladistvá, pronikáť všecku jsoucnost mou silou a moci nevýslovnou. — Potázal jsem se již Aničky, zdaž nejsem jí protivným, zdaž dosta-

čilo by postavení mé k jejímu štěstí a dostalo se mi od ní odpovědi příznivé, radostné. I přicházím tedy k Vám, pane Sojko, jakožto muž přímý a poctivý prositi Vás za ruku Aninčinu.“

Sojka neodpovídal. Jen větší kotouče dýmu valily se z jeho úst.

„Vy víte, pane nadlesný“, mluvil Horák hlasem rozechvělým dále, „že čítají mě mezi nejbohatší měšťany třebovské. Mám dům svůj a vedu obchod se zbožím železným, z něhož rok co rok větší zisk mi vyplývá. K tomu tolik zkušenosti nasbíral jsem po světě, že dovedu si vážiti šťastného krbu domácího a milované rodiny. Bude předním úkolem mým, by dítě Vaše jediné nikdy nelitovalo, že vkročilo pod můj krov. Než mluvte tedy, prosím, co smím očekávati od Vaší dobroty!“

Starý myslivec za řeči Horákovy nepokojně posouval domácí svou čepičku s ucha na ucho, nepokojně na lenošce posedával s místa na místo, a když Horák dokončil, zaražen jaksi počal mluviti takto: „Milý, přemilý pane Horáku, vy jakožto muž zámožný a vážený všeobecně čest zajisté domu tomuto prokazujete velikou, že o ruku dcery mé se ucházíte. Avšak abych mluvil s Vámi upřímně a otevřeně, jak na muže poctivce sluší, pravím, že právě bohatství Vaše příčinou jest, že nemohu ku sňatku Vašemu s dcerou svojí svoliti s tou radostí, s jakou bych jinak svolil jistotně. Jest pravda, na veřejném životě Vašem není vady ani skvrny a nikdo nemůže povstati proti Vám a říci, tys dopustil se bezpráví a nespravedlnosti. Ale, milý pane, Moravská Třebová všecka všudy vykládá si

a pevně také věří, že nezískal jste jmění své cestou přirozenou a ani nyní přirozenými prostředky jmění své nerozmnožujete. Lidé domnívají se, že členem jste jakéhosi tajného spolku, pokládají Vás svobodným zedníkem a Bůh ví čím ještě. Ba někteří dokonce šuškají si do ucha, že krví zapsal jste se ďáblovi a jeho pomocí jmění své rozmnožujete. Já báchorkám těm nevěřím, avšak pochopujete snad sám, že nemůže býti otci lhostejno, vydati jediné dítě do domu rozkřičeného. Pak také, abych všecko dořekl, tuto fojtův syn z Linhartic, jehož otec umřel před nedávnem, dříve již o ruku Anninu mne požádal a já neměl jsem, proč bych mu ruky Anniny odepřel."

„Což, nevěděl jste, a nevíte, pane nadlesný," vece Horák třesoucím se hlasem, „že Anna mne miluje, miluje vroucně?"

„Láska, milý příteli," odvětil myslivec, „u nás lidí životem otrlých nečítá se k těm věcem, jež stojí za mnoho řečí a rozumův. Anička i fojtův syn jsou mladičtí, zvedeni a pracoviti a navyknou žíti pospolu snadněji, nežli si myslíte."

„A kdyby nenavykli, pane nadlesný," vážně pravil Horák, „kdyby Anna u fojta mladého místo štěstí našla zoufání a záhubu?"

„Proč by na sebe nenavykli?" vece Sojka, „proč by Anička právě v domě fojtově musila býti nešťastnou? Kdož na světě ručiti mi může za to, že na jisto šťastna by byla s Vámi, pane Horáku? — Než nač šířiti tolik slov, nač nadarmo vyměňovati rozumy?" — dodal vstávaje nadlesný, čímž nepochybně na jevo dáti chtěl hosti, aby učinil taktéž. „Pokládám

si zajisté velikou poctou, že v záležitosti tak důležité přišel jste ke mně, ale za okolností Vám tak dobře známých jako mně nahlížíte tuším sám, že přání Vašemu vyhověti nemohu.“

„Tedy veta po všem!“ hořekoval Horák, „a Vy ani stébla naděje mi nenecháváte? „Což, kdyby se mi podařilo zvrátiti všecky ty báchorky nesmyslné, kdybych dovedl dokázati před světem, že ne pomoc pekla nýbrž neunavená píle a příčinlivost jakož i zběhlost obchodnická jmění mé rozmnožily a rozmnožují? I tehdy nesmím nadíti se od Vás odpovědi příznivé?“

„Líto jest mi od srdce“, vytáčel se nadlesný, „že v této věci nikdy spolu se nesrovnáme a nedorozumíme. Proto neodcházejte ode mne rozhněván a se smýšlením nepřátelským; buďte ubezpečen, že já co do své osoby oněm báchorkám nikdy jsem nevěřil a ani nevěřím — že tedy potřebí není, abyste mi bezpodstatnost jejich dokazoval.“

„Nuž tedy s Bohem zde zůstávejte!“ loučil se Horák; „doufal jsem, že s radostným srdcem opustím dům Váš, zatím dostalo se mi sklamání největšího. Nevím věru, co bych říci měl. Ztraceno vše na věky. I přeji Vám jen ještě z plna srdce, abyste nikdy nemusil litovati, že obětoval jste dceru svou hloupému předsudku zatemnělé a zotročilé luzy — —“

Všecek zničen, krokem matným vystoupil Horák na dvůr a rukou chladil si čelo horké. Nadarmo ohlížel se kolkolem po Aničce, nebylo jí tuto. A přec, jak rád byl by alespoň ještě jednou rozmlouval s ní, aby řekl jí a přísahal, že milovati ji nepřestane do smrti, ať

tak nebo onak stane se s ní. Nadarmo se ohlížel; hlavu na prsa maje sklopenu a bledý na smrt měl se na zpáteční cestu.

Cestička vinula se mladým lesem zeleným podél horského potůčka. V lese plno bzukotu radostného, zpěvu a plesu, skřivánčí hrdélka ozývala se od nebe modrého a miliony květů jarních voněly vůkol. A, ty Bože můj, kde Horákovi ubohému radosti vyklíčiti měla květina sebe chudší?

Kráčel ku předu sice pořád dál a dále; ale hlava šla mu kolem a sám nevěděl o sobě.

Tu rázem sebou trhl a zastavil kroky. Tam za houštím, zpod košatého dubu doráželo k němu vzlykání srdcelomné. Mráz Horákovi projel kostmi; vrazil do houštiny.

Byla to Anička, která všecku rozmluvu osudnou vyslyšela a miláčka svého tuto předběhla. Křečovitě objala šíji Horákovu a ukryla na prsou jeho své oči zalité slzami horkými.

„Anno, Aničko předrahá, Bůh nás opustil; musíme se rozloučiti na věky!“

Anička neodpovídala. Pláč usedavý hrdlo jí zúžil dokona. Teprv poznenáhla se utišila. „Toť konec znamená“, pravila tklivě, „mého života. Cítím, že odtržena jsem od stromu blaha, jenž živil duši mou. Nebudu, miláčku můj, žíti dlouho více. Až umru, zapomeň na mne, šťastným buď s jinou dívkou sebe hodnou!“

„Co to mluvíš, Aničko? Bůh tam na nebi mi svědkem, že Tvým jen zůstanu, dokud srdce v prsou bušiti mi nepřestane. Buď si kde buď, já duchem svým dlíti budu u Tebe a žíti jenom Tobě. Což je ten život bídný

kratičká jen píď času, tam na druhém světě nikdo od sebe nás neodloučí.“

Horák konečně vyprostil se z obětí milenčina mužnou odhodlaností a jako šílenec pádil lesem. Ještě ze vzdáli slyšel Aničku bědovati. Konečně vše utichlo. Horák se zastavil, zoufale opřel zrak svůj v před a zalomiv rukama bez vlády klesl k zemi.

* * *

Vypršelo několik měsíců po bolestném tom rozloučení. Mladý fojt z Linhartic zatím s nadlesným řádně se domluvil a i ostatní záležitosti týkající se sňatku svého s Aničkou uvedl do pořádku. Dům jeho při rybníku linhartickém všecek byl obnoven a taktéž okolí jeho upraveno na důstojné uvítání mladé hospodyňky.

Kdo nevěděli nic o Aninčině lásce k Horákovi, všickni blahořečili nevěstě a šťastnou ji pokládali, že manželkou bude muže tak bohatého. Arci titéž lidé podivně vrtěli hlavou vidouce nevěstu ku zdavkám bráti se žalem naprosto sklíčenu a sám nadlesný zachvěl se bezděky, když Anička k oltáři přistoupila bledá na smrt. Než i Sojka i přátelé jeho očekávali, že časem vše se podá a napraví.

Po celou tuto dobu o Horákovi nebylo ani slechu ani dechu. Ve dne v noci zaměstnával se svým obchodem a zdálo se, jakoby přílišnou činností tou utlumiti a utišti chtěl bouři, která nitrem jeho zmítala ustavičně.

Když však mladí manželé do domu svého v Linharticích se přestěhovali a společně hospodářství značné začali říditi, tu udála se

věc neočekávaná na blízku vzbuzující pozornost nejen Linhartičanů nýbrž i veškerého okolí.

Několik honův od fojtství vystupuje skalné příkré návrší, jemuž hora křížová čili Kalvárie říkají. Východní výběžek návrší toho právě naproti Linharticům činí mocnou stráň.

Na této stráni rázem rozvinul se život čilý, nevídaný. Ode dne ke dni hemžilo se tu více dělníků, kteří kolkolem skály lámali, štěrk převáželi s místa na místo a prst tučnou pořádali na místech urovnaných. Konečně od půdy počaly zdvíhati se zdi výš a výše a vůkol nich do boků návrší klenuly se jeskyně a útulky pradivné. Lidé šuškali si do ucha, vyptával se druh druha, než nikdo nevěděl více, leč že Horák návrší to od obce zakoupil a práce ony že dějí se jeho rozkazem a řízením.

Za několik měsíců pustý druhdy vrch jako kouzlem nějakým všecek byl přeměněn. Majetek Horákův kolkolem obehnán byl silnou zdí a obtočen příkopem jako pevnost nějaká a toliko po jediném mostě zdvihacím zvenčí bylo lze vstoupiti do vnitř. Na nejvyšším pak temeni návrší vyčníval domek na způsob poustevny s věžkou a se zvonkem. A vůkol poustevny viděti bylo rozkošnou zahradu, sklenník, besídky, jeskyně na polo brečtanem zarostlé a jiné ozdoby všeliké, tak že udiveně pohlížel k místu tomu, kdokolvěk jel neb šel po silnici na blízku právě vedoucí ze Třebové do Olomouce.

Když dílo bylo dokončeno, přestěhoval se Horák z města do své poustevny, dopro-

vázen jsa jediným toliko a to věrným sluhou. Ve dne v noci most byl zdvižen, nikdo neměl přístupu. Horák, dokud slunce svítilo, semo tamo prací bavil se po zahradě, pozíraje neustále dolů do Linhartic k domu fojtovskému a když nastala temná noc, viděti bylo, kterak Horák hlavu podepřenu maje o dlaň zadumčivě sedává u okna své poustevny a neustále pozírá dolů k fojtovic oknům osvětleným.

I u fojtů dověděli se, kdo podivnou budovu zrovna oproti statku jejich vystavěl a Anička ubohá uhodla hned všeho příčinu a mimovolně se zachvěla. Než ani Anička ani fojt slova neprovesli o Horákovi, ačkoliv tehdy podivné city ozývaly se jim v prsou.

Přešlo zase několik měsíců, jež Horák v poustevně své strávil, odloučen od světa všeho. Tu však opět udála se věc neočekávaná.

Bylo to na večer před 26. dnem měsíce července, když najednou neobyčejné jasno od poustevny Horákovy šířilo se celou krajinou. Třebovští i Linhartičtí hned byli na nohou, aby zvěděli, co to děje se na hoře křížové. A hle! po celé zdi, jíž poustevna byla obehnána, na sta hořelo světýlek, a taktéž poustevna, besídky a zahrada kolkolem přehojnými plameny byly osvětleny. Moře to světel jako přízrak nějaký neslo se do noci černé a oči všech pásly se na divadle tom neobyčejném.

Co by vše to znamenalo, brzo všichni uhodli. Horák slavil jmeniny ztracené své milenky. I Anička uzřela osvětlení na návrší a zalkala bolem nevýslovným, jakož dříve i potom potajmu vyronila slzi přemnohou.

Což pomohlo jí bohatství a všecko pohodlí, když srdce neustále toužilo po nešťastném, opuštěném milenci. Anička chřadla a bledla zřejmě. Fojt mladý jednoho dne zaleknuv se jejího vzezření, lékaře do domu zavolal a lékař denně pak do fojtství docházel. Ale Anička chřadla neustále a jedenáctý měsíc po sňatku svém tiše skonala v Pánu.

Byla noc temná, děsná, když lampu rozsvítili při rakvi ubohé Aničky. V témž okamžiku však zaleskla se poustevna Horákova světly přemnohými jako tehdy v podvečer dne 26. července. Než tenkráte plapolaly jen pochodně smuteční a děsně šířil se svit jejich temnotou noční.

Druhý den na to za hlaholů zvonů kostelních bral se četný průvod pohřební na horu Kalvárii, aby tělo Aničky ubohé odevzdáno bylo do lůna matky země. Poustevna v okamžení tom všecka zdála se opuštěna. Ani Horáka ani sluhy jeho nebylo viděti.

Oba tehdy seděli uvnitř poustevny a hovor vedli vážný.

„Řekni mi“, pravil Horák sluhovi, „řekni mi, Petře, chceš-li něco učiniti pro mne, nešťastného svého pána?“

„Život svůj rád obětuji za vás, pane můj!“ odvětil sluha.

„Jest to věc neobyčejná, při níž mi musíš pomáhati. Připrav se na věci děsné, při nichž krev stydne v žilách a vlasy ježí se na hlavě.“

„I do pekla odvážil bych se s vámi!“ vece Petr.

„Což do pekla, ale považ do hrobu!“

„Co to pravíte?“ tázal se Petr.

„Však uvidíš. Před dvanáctou hodinou noční buď připraven. Čeká nás dílo důležité.“

Černá noc rozprostřela se po krajině třebovské. Blankyt vůkol zahalen byl mraky děsnými, z nichž po chvilkách jen měsíc bledý smutně pohlížel na hory a údolí noční mlhou zahalené. Dvanáctá hodina právě odbila.

Tu zarachotil most zdvihací a dvě postavy zahalené v pláště od poustevny brali se cestou ku hřbitovu, který rozkládá se na hoře křížové.

Když došli ke zdi hřbitovní, pravil Horák: „Petře, jsme u cíle!“

„Pane, u hřbitova jsme“, vece Petr zděšen nesa rýč v ruce pravé.

„Ano u hřbitova, kde Anička má odpočívá a pro niž si jdu nyní.“ —

„Pro Boha, snad vedrati se nehodláte do hrobu posvěceného?“

„Odnesu jen, co mi patří. Anna, můj poklad, mé potěšení, odpočívati bude mi na blízko tamo při poustevně. A zbabělost-li ti brání, bys mi byl při díle nápomocen, sám vykonám, co vykonati musím.“

„Ne, pane, jako vždy sloužil jsem vám věrně, i tentokráte zůstanu při vás!“

„Nuže, tedy pojď!“ pravil Horák a vyšvihl se na starou zeď hřbitovní, vzal Petrovi rýč z rukou a pak i Petr přelezl přes zeď na hřbitov.

Dlouho hledali muži oba, nežli v temnu nočním Annin hrob našli.

Sotva však stanuli na rově novém, počal rýč vrývati se do země kypré. Dlouho ryli a kopali muži oba, tu konečně zaduněl pod rýčem předmět tvrdý. Byla to Annina rakev.

Odehrabali s ní hlínu těžkou, odrazili víko a — Horák s pláčem srdcelomným vrhl se na mrtvolu nešťastné své milenky.

Teprv přímluvami Petrovými Horák vzpamatoval se. Rychle ovinuli mrtvolu pláštěm Petrovým a zahrabavše hrob opět přenesli ji přes zeď hřbitovní a dostali se konečně s lupem svým na horu do poustevny. —

Když toto dálo se, dřímala vůkol krajina mrtvým tichem. Ani lístek nepohnul se na lipách, jež ověnčují kostelík hřbitovní. Proto Horák i sluha jeho na jisto domnívali se, že nižádné oko lidské nezřelo děsné jejich noční výpravy.

Než nebylo tak. Hrobař, jehož chaloupka přiléhá ke zdi hřbitovní, náhodou té doby se probudil ze sna a uslyšev zvenčí jakýsi šustot neobyčejný vyskočil s postele a odhrnuv záclonu oknem se díval, co na hřbitově se děje. Všecek zaražen udivením patřil, kterak dvě postavy vysoké přes zeď hřbitovní přelízají a jakýsi předmět za sebou vlekou. Avšak již za několik okamžiků zjev podivný zmizel v temnu nočním. Hrobař vyšel ven na hřbitov, přešel jej křížem a křížem, aniž pozoroval cos nápadného. Vrátil se tedy do chaloupky a domnívaje se, že snad zjev onen bylo zdání pouhé, ulehl a usnul. Když však ráno loudal se mezí rovy, polekal se nemálo znamenav, že rov fojtky z Linhartic nebyl takový, jak jej den před tím urovnal. Byl mnohem vyšší a hlína nedbale rozházena vůkol.

Steré myšlenky šlehaly mu mozkem, nemohl se však domysliti, co se tu přihodilo. Několik dní o věci mlčel, až pak jednou večer

při pivě přece tajemství svěřil udiveným přátelům svým. A na zejtří již v Třebové i v Linharticích soused sousedovi, kmotřička kmotřičce s ustrnutím velikým vykládali, že strašidla jakási fojtčin hrob rozhrabala a rakev i s mrtvolou někam odvlekla.

Konečně i Sojka, Annin otec, o pověsti té zvěděl a neprodleně žádal při magistratě třebovském, aby případ soudně se vyšetřil a zjistilo se, spočívá-li pověst na pravdě čili nic. Určeno, že Annin hrob za přítomnosti dotyčných hodnostářů soudních se otevříti a prohledati má. S velikou napnutostí odebrala se komise na hřbitov a hrobař dal se do práce. Když dokopal se až na rakev a tato zvenčí shledána neporušenou, minili všickni, že, co vykládalo se mezi lidem, báchorka jest pouhá. Avšak hrobař pevně trvaje na domněnce své žádal, aby rakev byla otevřena. Toť stalo se a všickni přítomní podivením vykřikli. Nebo rakev byla prázdná.

Nadlesný Sojka stál tu všecek zsínalý hněvem a žalem. První jeho myšlénkou bylo, že nikdo jiný nedopustil se zločinu toho neslýchaného, než Horák. Sojka neváhal myšlénku tu ihned zděliti komisi přítomné a vyzval ji, by neprodleně vešli do poustevny Horákovy, tam že Annina mrtvola jistotně bude nalezena.

Soudní komise ochotně svolila k návrhu Sojkovu a za několik okamžiků již vešli do Horákovy poustevnické komůrky.

„Co přinášíte mně ubohému?“ táže se Horák příchozích.

„Příčinu, proč k vám přicházíme“, vece Sojka rozechvěn, „uhodnete sám nejlépe. Žádám od vás nazpět nešťastnou dceru svou Annu!“

„Podivno," na to Horák, „pokud umím upamatovati se, pane Sojko, přišel jsem jednou k vám se žádostí podobnou. A vy přec dobře víte, že dcery své jste mi odepřel. Kterak tedy ode mne nyní žádati ji můžete nazpět?"

„Ach arci," ze sebe vyrazil Sojka a oči zalily se mu slzemi, „tehdy duši ukradl jste mého dítěte jediného, a nyní dílo své dovršil jste zločinem a bohaprázdným způsobem tělo její odnesl jste ze země posvěcené!"

„Jen dokažte, z čeho mě viníte, pane nadlesný. Co duše se týká vaší Aničky nezapomenutelné, tať vězte, mně patřila a patří, nikomu jinému, tak jako má duše celá patřila milence mé ubohé, ba byli jsme oba duše jedna vezdy. Co těla se týka Aninčina, neumím vám odpověděti. Hledejte, kde chcete a jakým způsobem se vám líbí. Najdou-li se stopy nejmenší, nechť soud trestá mě podle zákona."

To pověděv pozotevíral Horák všecky dvéře poustevny a taktéž dvéře zahradní a když komise počala prohledávati, zavřel se do komůrky, v níž obyčejně dlíval.

Prohlídka děla se s velikou důkladností a pílí, jmenovitě Sojka záležeti si dal, aby hledalo a kopalo se všude, kde poněkud jen zdálo se, žeby mrtvola mohla býti zahrabaná. Ale všecko hledání ukázalo se konečně marným a komise odešla s nepořízenou. Nedlouho po té Sojka zemřel.

A přec tělo Aninčino skutečně odpočívalo v zahradě u samé poustevny. Horák ověnčiv mrtvolu růžemi zakopal ji ještě oné noci do země a nad ní ihned založil krásný záhonek, jejž posázel květinami nejkrásnějšími. Záhonek

ten zdál se jako ode dávna upraven a pěstován a proto také nikomu nepřišlo na mysl, že by pod ním hrob byl Aninčin.

A při záhonku tom upravena byla jeskyně břečtanem hustě pokrytá. V té Horák odtud sedával nejraději a myšlénky jeho nesly se přečasto až do věčnosti k nešťastné jeho milence.

Tak vypršelo šestnáct let. Tu jednou v den právě svaté Anny roznesla se zpráva po Třebové, že Horák sám životu svému učinil konec. Našli jej mrtvého v poustevnické jeho komůrce; hlava ranou střelnou byla strašně zohavená a tělo celé zbarveno krví rudou. Na stole ležel list psaný rukou Horákovou a na něm čtla se tato slova: „Nemohl jsem více utišiti touhu po Anně své; duše má práhla spojiti se s duší její. Bůh budiž duši mé milostiv.“

Tak skončil Horák, snílek nešťastný. Minulo od těch dob let již mnoho. Ale pověst o něm a o Aničce ubohé posud žije mezi lidem, ač poustevna a zahrada Horákova s hory křížové zmizely naprosto.

Jenom jedno místo značí se hromadou nakupeného kamení, jemuž říkají Annin hrob. Tam prý Anička jest zakopána. Dejž jí Bůh lehké odpočinutí! —

39.

Zkamenělý zámek.

Sotva které horstvo milé naší Moravy ozdobeno jest tolika znamenitostmi přírodními jako vysočina drahanská, která se v severozápadním středu naší vlasti, mezi řekami Hanou, Moravou, Třebůvkou a Svitávkou rozkládá. Jádro vysočiny té sestává z vápence, v němž neunavené síly vodní a vzdušné během několika tisíciletí jeskyně a propasti daleko a široko rozvětvené vyhlodaly. Na sloupské a ochozské jeskyně z daleké ciziny přátelé přírody podívat se docházejí a naše Macocha právem jest světoznáma. Než nejen střed vysočiny drahanské jest znamenitý, i pokrají její, jmenovitě pokrají lemované hořejší Moravou a Třebůvkou vzácností přírodních poskytuje nemálo, kdekolvěk vápencová kostra horstva vystupuje na povrch zemský. Ku vzácnostem těm patří bez odporu z k a m e n ě l ý z á m e k, malebné to skalisko vápencové, které jen půl míle cesty od Bouzova, blíže vesnic Javoříčka a Březiny z těsné doliny vyčnívá. Vnadným údolím horským, cestou vinoucí se tu po lučinách, tu lesem stinným, z Bouzova brzy dojdeš na místo. Nepotřebuješ vůdce, jenž by ti rukou ukázal a řekl: Hle, toť zkamenělý zámek! Ty sám doraziv k cíli cesty své poznáš znamenitý výtvar sil přírodních i nápadnou podobu jeho

se hradem středověkým. Bujné stromoví lesní brání pohledu z daleka; pěšinkou znenáhlá vystupující dojdeš až ke skalisku samému a neubráníš se dojmu neobyčejnému.

Nic jinak, než jako zdi hradní, kolmo zdvíhají se boky skaliska, na příč údolí pronikajícího, do výše více než 40 metrů a končí jako ve věžky a klikaté cimbuří; nad hlavou pne se ti obrovská klenba síně skrz naskrz skaliskem proražené, tak že stoje na jedné straně klenbou vidíš na druhé straně nebe modré a lesní zeleň, krásný obraz to sůžený rámcem z balvanů vápencových. Klenutí, zvýší asi 15 metrů, sestává z ohromných kamenů klínovitých, jež se strany jedné na hornatém výběžku, s kterým zkamenělý zámek souvisí, se strany druhé na mohutném pilíři spočívající a celý zjev ten přírodní připomíná nemálo na obrovské ony stavby věku starého, jež kyklopskými se nazývají. V síni, průjezdu zámeckému se podobající, stojí lešení se schody, po nichž vystoupiv octneš se v těsné klenbě, která směrem západním dotčený shora pilíř veskrze proniká a dvěma otvory, oknům se podobajícími, opatřena jest. Větším otvorem zíráš na západ; zrovna naproti vidíš příkré stráně vápencové sem tam stromovím porostlé a dole čistý, bublavý potok, jenž mezi travou po bílém štěrku na sever do blízké Třebůvky pílí. Potok jest jen nevelký, a přece jediné on ze tvrdých skalisk vytvořil zkamenělý zámek. Není pochybnosti žádné, že před dobami dávnými onen výběžek skalnatý, jehož koncem jest nyní zámek zkamenělý, ještě dále na západ až k protějším stráním sáhal a jako

vysoká hráz směrem příčním údolíčko přetínal. Takto neměly vody na sever tihnoucí průchodu volného, utvořily jižně od hráze té horské jezero a dostoupivše značné výše přes vysoké okrají teprv dále na sever mohly odtékati. Avšak jakož síly přírodní vůbec překážek nemilují, i vody tyto pohodlnější hledaly odtok a sjednaly si jej úsilím. Arci práce trvala snad celé tisíciletí, než neunavně hlodaly bystré vlny zde onde na balvanech jim překážejících, až je tak rozhlodaly, že příval nějaký hráz na místě jednom prolomil a takto hluboký žlab mezi zámkem zkamenělým a stráněmi protějšími spůsobil. Jezero rázem se vysušilo a na světlo denní vystoupily dutiny a průlomy, jimiž si voda dříve průchody hledala. Tak si vysvětlíme, že nyní klenby na hoře spatřujeme a hluboko pod nimi onen potok, jehož dílem jest celý ten útvar přírodní. Při vchodu do hlavní klenby táhne se směrem východním nevelká jeskyně, na jižní straně opatřená několika výklenky. Jeskyně ta podobá se předsíni hradní a výklenky vchodům zasypaným do komnat zámeckých. Když jsi prošel hlavní klenbou na jižní stranu skaliska, vede tě příkrá místy pěšina až na cimbuří zámku zkamenělého, jež chatrným zábradlím jest zahraženo a rozkošný poskytuje rozhled. Východně asi na dostřel od zkamenělého zámku jest značná jeskyně, jež „svěcenou děrou“ se nazývá. Cesta k ní vede od zámku zkamenělého po šíji vrchu skalnatého nejvíce lesem březovým. Škoda, že nad vchodem do jeskyně vystavěn jest dřevěný domek;

nebo tím přístup do ní znesnadněn, a dostalo-li se ti klíče a sestupuješ-li po schodech dolů, činí výprava dojem na tebe, jako bys sestupoval do sklepa obyčejného. Jeskyně sestává jen z jedné klenby tak veliké jako prostranná komnata a jen na dvou stranách vybíhají chodby poboční, avšak nejvíce tak nízké, že nelze jimi daleko prolézti. Lid vykládá, že jedna z pobočních těch chodeb až do zámku zkamenělého vede. Celá jeskyně potažena jest bílým skraloupem blýskavého vápence, však krápníků větších nemá žádných. Kolem svatého Ducha bývá v domku nad jeskyní a kolem něho častěji velmi hlučno a veselo a nejedna odbývala se tam zábava taneční. Za to kolem zámku zkamenělého mrtvé vždy vládne ticho, jež jen zpěv lesního ptactva a šumot bystrého potoku občas ruší. Jen zvěř častěji v klenbách hledá úkrytu a ondy a ondy dojde některý přítel znamenitostí vlasteneckých, aby na zkamenělý zámek se podíval. Lid okolní rád místu tomu se vyhýbá, leč by déšť nebo bouřka někoho pod temné klenby zahnaly; nebo vykládají se rozličné pověsti děsné o zámku zkamenělém a jeho okolí.

Jednou prý skalisko to bylo skutečným zámkem, krásným a nádherným. Než štěstí nepřálo urozeným pánům a posléze z celého rodu zůstala jen stará babička, která po dlouhou dobu samotinká ve hradě obývala majíc za společníky jediné psa a kočku. Jednoho dne snesla si babička nádoby naplněné tvarohem a počala tleskati tvarůžky. Pes a kočka ji však neustále při díle rušili,

hlavy do nádob strkali a tvaroh oblizovali. Rozhněvala se babička a opět a opět mlsavou spřež odháněla, avšak pes a kočka znovu dotíravostí svou ji rozlobili. Tu vzkřikla babička hněvem rozkácená: „I kýž byste se, vy obludy proklaté, v kámen proměnily a s vámi i nešťastný zámek ten!“ Sotva babička dořekla, zasvitl strašný kmit, rachot děsný zaburácel a všecko všudy — zámek, babička, kočka i pes — zkamenělo. Posud prý ještě malým okénkem do vnitř zámku patřiti lze; tam prý ještě sedí táž babička u nádob tvarohem naplněných, jakoby tvarůžky hnětla a vedle ní pes a kočka, jakoby tvaroh oblizovali — všecko zkamenělé. Od těch dob, co zámek zkameněl, rejdili prý tam čerti a jiní zlí duchové. Z oné jeskyně, která se „svěcenou děrou“ zove, vyhnáni jsou prý vodou svěcenou, zkamenělý zámek jest však až posud prý jich rejdištěm.

Jednoho odpoledne pálili dva vápenníci blíže zámku zkamenělého vápno. Když se bylo setmělo, odešel jeden z nich domů a druhý zůstal sám u pece až pozdě do noci. Tu uslyší nedaleko sebe pronikavý štěkot psa a dodávaje si sám zmužilosti zakřikne: „Drž ho, drž!“ V tom štěkot psa umlknul; než za nedlouho probere se chrastím černý pes ohnivých očí nesa v tlamě nohu lidskou. Tu položiv před vápenníka zděšeného, pravil prý: „Když jsi mi pomáhal honiti, pomoz mi nyní také jísti.“

V onom potoku, který kolem zámku zkamenělého teče, bývá mnoho raků. Jednoho večera vyšli někteří lidé, aby si raků

těch nachytali. Štěstí jim přálo, nachytali raků neobyčejně mnoho a za nedlouho plný pytel domů nesli. Tu právě když temným šli lesem, uslyšeli, jak čerti se svolávají a v touže chvíli v pytli to zavolalo: „Vždyť nemohu ven, jsem v pytli zavázán.“ Člověk, jenž pytel na ramenou nesl, strachem jej upustil a všickni zděšeni utíkali domů. Když tíže lidé ráno na ono místo přišli, našli pytel na zemi pohozený a ještě zavázaný a v něm jen tři raky.

Sedlákovi z jedné blízké vesnice ochuravěli koně. Bylo právě na jaře a setí přede dveřmi. I obával se chuďas, že ani nebude moci pole své obdělati. Než jednoho večera zdálo se, že koně pookřívají. Vyvedl je tedy ještě téže noci na pastvu, aby hned ráno mohl snad orati. Vyhlídl si pastvu blízko zkamenělého zámku, poněvadž tam při potoku bývala hojná tráva. Měsíc svítil jako rybí oko. Tu zařehtá to v chrastí osykovém a vyskočí dva bujní koni a přidruží se k těm dvěma chorým. Sedlák dodal si smělosti, ukroutil z osyčí lýkový provaz, chytl ty bujné koně, uvázal a domů dovedl. K polní práci hodili se výborně a divno — nikdo o koně ty se nehlásil.

Ovdovělá selka jedna v nedaleké vesnici podruhé se provdala. Manžel její nechtěl však nikde jinde spáti než ve stodole. Jednou zaspal a selka šla ho budit. Tu vidí zděšena, že místo nohou lidských ze slámy kopyta koňská vyčnívají. Utíkala na faru a tam jí dána rada, aby, až hospodář na pole odjede, na vratech do dvora tři

křížky udělala svěcenou křídou. Byl-li by hospodář zlým duchem, že vraty pak neprojede. Zvonilo se poledne a sedlák dojížděl domů; když však vjížděl do vrat, projeli jen koně, on na vratech uvíznul a oběsil se.

Divnou věcí jest, že při všech těchto pověstech a také jiných o koních a kopytech koňských se zmínka děje; snad jest to nějaká mythologická upomínka z dob pohanských, kterou abychom objasnili, klíče nemáme.

OBSAH.

		Strana
1.	Bludovský kostelíček	5
2.	Sesterské kostely	10
3.	O původu jména Šumberku	11
4.	Zříceniny hradu Neuhausu	12
5.	Kubínova rokle u Losína	15
6.	Objevení léčivého pramene na Losíně	16
7.	Meluzina	17
8.	Tvarožiny	28
9.	Rytíř Hojgr	29
10.	Pastucha	32
11.	Čarodějný mlýn u Rudoltic	35
12.	Hrad Goldštýn	39
13.	Petřín (Peterstein)	41
14.	Čarodějné reje na Petříně	42
15.	Poklady v zámku šternberském	47
16.	Chuďasova kletba	49
17.	O zaniklém městě Bělé	51
18.	Kostel sv. Anny ve St. Vodě	52
19.	Královská studánka u St. Vody	53
20.	Zlatá lípa	54
21.	Zříceniny hradu medlického	56

*

Strana

22. Rabštýn Švédy obléhán 59
23. Hrad Sovinec 60
24. Švédové před sovinským hradem . . 61
25. Pověsti z okolí Sovince 62
26. Zpustlý zámek 64
27. Bradlo 65
28. Brníčko 68
29. Ďáblův pluh 72
30. Heřman z Hoštýna 82
31. O založení hradu Mírova 91
32. Kříž v lese 94
33. Původ jména Postřelmova 98
34. Propadlá svatba 100
35. O původu kostela v Klášterci . . . 102
36. Cikánčina pomsta 106
37. Klášter Maria-korunský 107
38. Annin hrob 108
39. Zkamenělý zámek 123